

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

Галузь знань

29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність

292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Міжнародна торгівля у забезпеченні економічного зростання країн»

здобувача Рогач Анни Федорівни

Науковий керівник: к.е.н., доцентка Вінська Оксана Йосипівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.е.н., доцент Федірко О.А.*

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Міжнародні економічні відносини

29 «Міжнародні відносини»

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко

*(підпис)
прізвище)*

(ініціали,

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.А. Федірко

*(підпис)
прізвище)*

(ініціали,

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Рогач Анні Федорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

Оочної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Міжнародна торгівля у забезпеченні економічного зростання країн»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " 28 " грудня 2023 р. №2320

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження міжнародної торгівлі
Розділ 2	Аналіз впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн
Розділ 3	Перспективи впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання України
Об'єкт дослідження:	Процес впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн

Предмет дослідження:	Динаміка та механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Визначити особливості впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн та ключові напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Дослідити сутність та класифікацію міжнародної торгівлі. Розглянути інструменти регулювання міжнародної торгівлі.
У розділі 2	Вивчити динаміку розвитку міжнародної торгівлі, проаналізувати механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн. Оцінити вплив міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю.
У розділі 3	Проаналізувати роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України, визначити перспективи впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання України. Розробити напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.

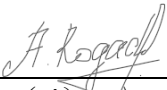
**Завдання підготував
науковий керівник**

_____
(підпис)

О.Й. Вінська
(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

А.Ф. Рогач
(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 78 сторінок, 6 таблиць, 18 рисунків, список використаних джерел з 56 найменування, додатки.

Назва кваліфікаційної бакалаврської роботи

" Міжнародна торгівля у забезпеченні економічного зростання країн "

Об'єктом дослідження є процес впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн.

Предметом дослідження є динаміка та механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначити особливості впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн та ключові напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити сутність і класифікацію міжнародної торгівлі;
- розглянути інструменти регулювання міжнародної торгівлі;
- проаналізувати динаміку розвитку міжнародної торгівлі;
- проаналізувати механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання;
- оцінити вплив міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю;
- з'ясувати роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України;
- запропонувати напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у визначенні ключових напрямів удосконалення зовнішньоторговельної політики України, що можуть бути використані для підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, стабілізації національної економіки та сприяння економічному зростанню.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи - 2024 рік

Рік захисту роботи - 2024 рік

Ключові слова: міжнародна торгівля, економічне зростання, зовнішньоторговельна політика, теорія міжнародної торгівлі, міждержавні угоди та договори, митні тарифи, державне регулювання.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Рогач Анни Федорівни

на тему: «Міжнародна торгівля у забезпеченні економічного зростання країн»

- 1. Актуальність теми:** Міжнародна торгівля має значний вплив на стан національної економіки країни, розвиток суб'єктів економічної діяльності, окремих громадян і суспільства в цілому. Вона сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу країни, забезпечуючи необхідні їй валютні надходження для придбання сучасних технологій та обладнання, енергоносіїв, товарів народного споживання. Експорт є одним із основних джерел надходжень валютних коштів до бюджету країни, він впливає на стійкість національної валюти, є драйвером конкуренції та демонополізації економіки. Вищезазначене свідчить про особливу актуальність обраної теми.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи:** визначено сутність і класифікацію міжнародної торгівлі; розглянуто інструменти регулювання міжнародної торгівлі; проаналізовано динаміку розвитку та механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання; оцінено вплив міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю; з'ясовано роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** запропоновано напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** можуть бути використані для розробки стратегії підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку, стабілізації національної економіки та сприяння економічному зростанню.
- 5. Наявність недоліків:** перевірка програмним продуктом Unicheck виявила 25,1% подібності тексту дипломної роботи.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** наведені вище недоліки суттєво не впливають на значущість роботи. Робота є самостійним науковим дослідженням і рекомендується до захисту з високою позитивною оцінкою. Оцінка наукового керівника - 45 балів.

Науковий керівник:

доцентка кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доц., к.е.н.

Вінська О.Й.

“ 31 ” травня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	6
1.1. Сутність та класифікація міжнародної торгівлі	6
1.2. Інструменти регулювання міжнародної торгівлі	11
РОЗДІЛ 2.	
АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КРАЇН	17
2.1. Динаміка розвитку міжнародної торгівлі	17
2.2. Аналіз механізмів впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання	24
2.3. Оцінка впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю	30
РОЗДІЛ 3.	
ПЕРСПЕКТИВИ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ	40
3.1. Роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України	40
3.2. Напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах	47
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні на розвиток глобальної економіки величезний вплив має процес глобалізації, який у значній мірі формує нові тенденції у світовому господарстві. Важливою умовою економічного зростання будь-якої країни світу, підвищення її конкурентоспроможності є її торговельна діяльність. Міжнародна торгівля, як форма міжнародних економічних відносин, першою прийняла «глобалізаційний удар», зважаючи на це її розвиток слід розглядати в нових умовах. Під впливом глобалізаційних чинників змінюється зміст міжнародних економічних відносин, формуються їх нові риси та тенденції. В сучасних умовах розширення перманентних кризових тенденцій у світовій економіці глобалізація обумовила економічну залежність країн від ефективності їх національних економік відносно використання позитивних й нейтралізації негативних глобалізаційних ефектів.

На формування системи міжнародної торгівлі та її зростання впливали такі чинники, як міжнародний поділ праці, науково-технічна революція, інтернаціоналізація виробництва, активна діяльність транснаціональних компаній, розвиток процесів торгово-економічної інтеграції, лібералізація міжнародної торгівлі. Все це, безумовно, сприяло зростанню обсягів міжнародної торгівлі, зміні її товарної й географічної структури.

Міжнародна торгівля має значний вплив на стан національної економіки країни, розвиток суб'єктів економічної діяльності, окремих громадян і суспільство в цілому. Вона сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу країни, забезпечуючи необхідні їй валютні надходження для придбання сучасних технологій та обладнання, енергоносіїв, товарів народного споживання. Експорт є одним із основних джерел надходжень валютних коштів до бюджету країни, він впливає на стійкість національної валюти, є драйвером конкуренції та демонополізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням функціонування міжнародної економіки присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Т.Ю.Білоусько, С.Л. Брю, І.Ю. Гужва, І.І. Дахно, В.В. Денисенко, О.І. Карпенко, Д. Г. Лук'яненко, К.Р. Макконнелл, О.А. Онищенко, Ю.В. Полякова, А.С. Філіпенко. Проте, незважаючи на значні досягнення в теорії і практиці вивчення сутності і особливостей міжнародної торгівлі, актуальним залишається дослідження місця міжнародної торгівлі у забезпеченні економічного зростання країн.

Мета даної дипломної роботи полягає у визначенні особливостей впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн та ключових напрямів удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.

Завданнями кваліфікаційної бакалаврської роботи є:

- визначити сутність і класифікацію міжнародної торгівлі;
- розглянути інструменти регулювання міжнародної торгівлі;
- проаналізувати динаміку розвитку міжнародної торгівлі;
- проаналізувати механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання;
- оцінити вплив міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю;
- з'ясувати роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України;
- запропонувати напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: процес впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн.

Предмет дослідження: динаміка та механізми впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країн.

Методи дослідження. При проведенні дослідження були використані наступні методи:

- методи узагальнення і систематизації, логічний метод, порівняльний та історичний методи (дослідження сутності міжнародної торгівлі та інструментів її регулювання);

- аналітичний метод, статистичний метод, метод конкурентного аналізу (при дослідженні динаміки розвитку міжнародної торгівлі та механізмів впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання);

- структурно-функціональний, системний методи, метод прогнозування (при дослідженні ролі міжнародної торгівлі у розвитку економіки України).

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, пов'язаних з темою дослідження, монографії, статті періодичного друку, ресурси Інтернету.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 78 сторінок, 6 таблиць, 18 рисунків, 56 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Сутність та класифікація міжнародної торгівлі

Обсяги міжнародної торгівлі зростають швидшими темпами, ніж інші показники глобальної економіки, і така тенденція є цілком природною в епоху глобалізації господарювання. В умовах прискорення науково-технічного розвитку всіх галузей економічної системи найшвидшу динаміку зростання в міжнародній торгівлі демонструє обмін товарами наукомістких галузей промисловості (електроніка, електрообладнання, телекомунікаційне обладнання, точні вимірювальні прилади, аерокосмічна техніка) та галузей нематеріального виробництва (медичне обладнання, фармацевтика). Щодо географічної структури міжнародної торгівлі, то треба відзначити, що основні торгові держави – це економічно високорозвинені країни [3, с. 89].

Перш ніж розглядати сутність міжнародної торгівлі, слід коротко зупинитися на *історичних передумовах її розвитку*. Торгівля виникла ще в первіснообщинному ладі, коли існував натуральний обмін між племенами в умовах відсутності будь-якого загального еквіваленту. Проте обсяги торгівлі до виникнення перших держав були незначними. Прорив у міжнародній торгівлі спричинило формування перших державних утворень. Характерними спільними рисами для міждержавної торгівлі були:

- виникнення у держав потреб в окремих товарах, без яких було б неможливо підтримувати сталий розвиток;
- спеціалізація прикордонних міст, а також міст, розташованих на берегах річок та морів на торгівлі;
- заохочення торгівлі правителями (урядами);
- розташування у торговельних містах резиденцій правителів, військових формувань. Часто торговельні міста були релігійними центрами;

- послаблення позицій держави у міжнародній торгівлі автоматично призводило до занепаду промисловості та інших несільськогосподарських галузей, до натуралізації господарства і масового переселення до сіл містян;

- товарний характер сільського господарства, наближеного до торговельних міст, масове використання праці рабів та найманих робітників.

Виникнення міжнародної торгівлі у стародавні часи спричинило посилення існування економічних відмінностей між різними регіонами [55, с. 69].

В період раннього середньовіччя міжнародна торгівля розвивалась слабо через те, що до X-XI ст. чітко визначених державних кордонів не було, а держави здебільшого мали господарства автаркічного типу (закритого самодостатнього типу). Крім того, зовнішня торгівля велася здебільшого предметами розкоші. Розвиток середньовічних міст в Європі у XII-XVI ст. сприяв розвитку міжнародної торгівлі. Тому в цей період у Європі із розвиненою економікою, торгівлею та, відповідно, найбільш розвиненими в інших сферах (культура, ремесла, наука) були вільні торговельні міста, а не ті, які підпорядковувалися монархам. Саме у цих вільних торговельних містах почали утворюватися перші осередки лихварського, а пізніше банківського і промислового капіталу [19, с. 59].

Наступний етап розвитку міжнародної торгівлі був спричинений розвитком торговельного мореплавства через Великі географічні відкриття. Головні порти Англії, Голландії, Іспанії, Португалії, Франції були багатими містами, оскільки міжнародна торгівля була найбільш рентабельною, незважаючи на різні формажорні обставини (шторми, піратство, війни, бунти на кораблях). Одночасно з цим розвивалися прибережні регіони Північної та Південної Америки – спочатку внаслідок масштабного вивезення награвованого золота, а пізніше – для перевезення місцевих товарів у Європу та з Європи [17, с. 54].

Натомість райони, віддалені від моря, протягом тривалого часу залишалися не освоєними колоністами. Така ситуація спостерігається і донині, незважаючи на розвиток інших видів транспорту, морський транспорт залишається одним з найбільш рентабельних, і вихід до моря є суттєвою перевагою країни у міжнародній торгівлі.

Проаналізуємо різні підходи авторів до сутності міжнародної торгівлі (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1 – Тракткування сутності міжнародної торгівлі

№	Автор	Характеристика поняття
1	І. І. Дахно [7, с. 20]	сукупність зовнішньої торгівлі різних світових держав, а зовнішня торгівля в свою чергу поділяється на імпорт та експорт товарів
2	П. І. Острочерх, С. М. Панчишин [1, с. 266]	це історично перша найважливіша форма зовнішньоекономічних зв'язків, що передбачає переміщення товарів та послуг між країнами. Виникнення зовнішньої торгівлі пов'язано з винаходом нових засобів праці, вдосконаленням технологій, які давали змогу окремим державам виробляти більше продукції і обмінювати її надлишки на зовнішньому ринку, а поглиблення суспільного і формування міжнародного поділу праці сприяли розвитку зовнішньої торгівлі не лише між сусідніми державами, але й між далекими країнами та континентами
3	Ю. Є. Осацька, О. М. Зінченко [23, с. 815]	особливий тип суспільних відносин, що виникають у світовій економіці в процесі та з приводу обміну товарами і послугами між країнами, які мають власні зовнішні та зовнішньоторговельні політики. Західні науковці розглядають міжнародну торгівлю як транскордонний обмін товарами і послугами
4	С. Л. Брю, К. Р. Макконнелл	спосіб, за допомогою якого держави мають можливість розвивати виробничу спеціалізацію та збільшувати загальний обсяг виробництва продукції. Суверенні держави, як окремі люди і регіони, можуть отримати додаткові вигоди за рахунок спеціалізації на товарах, які вони можуть виготовляти з найбільшою відносною ефективністю і подальшого їх обміну на вироби, які вони не можуть виробляти
5	Е. А. Зінь, Н. С. Дика [10, с. 11]	міжнародній торгівлі відводиться особливе місце в системі світогосподарських зв'язків, міжнародних економічних відносин, вона визначає всі можливі види співробітництва на міжнародному рівні, такі як міжнародний обмін технологіями, міжнародна виробнича діяльність, активна торговельна діяльність на міжнародному і внутрішньому ринку
6	Ф. Ф. Бутинець, І. В. Жиглей, В. М. Пархоменко [4, с. 7]	обмін товарами і послугами між суб'єктами різних країн
7	Л. В. Торгова, О. В. Хитра [30, с. 19]	форма зовнішньоторговельної діяльності, яка історично є першою та переважаючою і являє собою міжнародний обмін товарами та послугами – результатами національної праці

Джерело: складено автором на основі [1; 4; 7; 10; 23; 30]

Таким чином, на основі проаналізованих підходів до трактувань міжнародної торгівлі можна запропонувати наступне її визначення: це обмін товарами, послугами та капіталом між країнами. Міжнародна торгівля відіграє важливу роль

у глобальній економіці, надаючи країнам доступ до необхідних їм ресурсів, ринків та технологій.

Необхідність міжнародної торгівлі обумовлена наступними обставинами (рис. 1.1.).

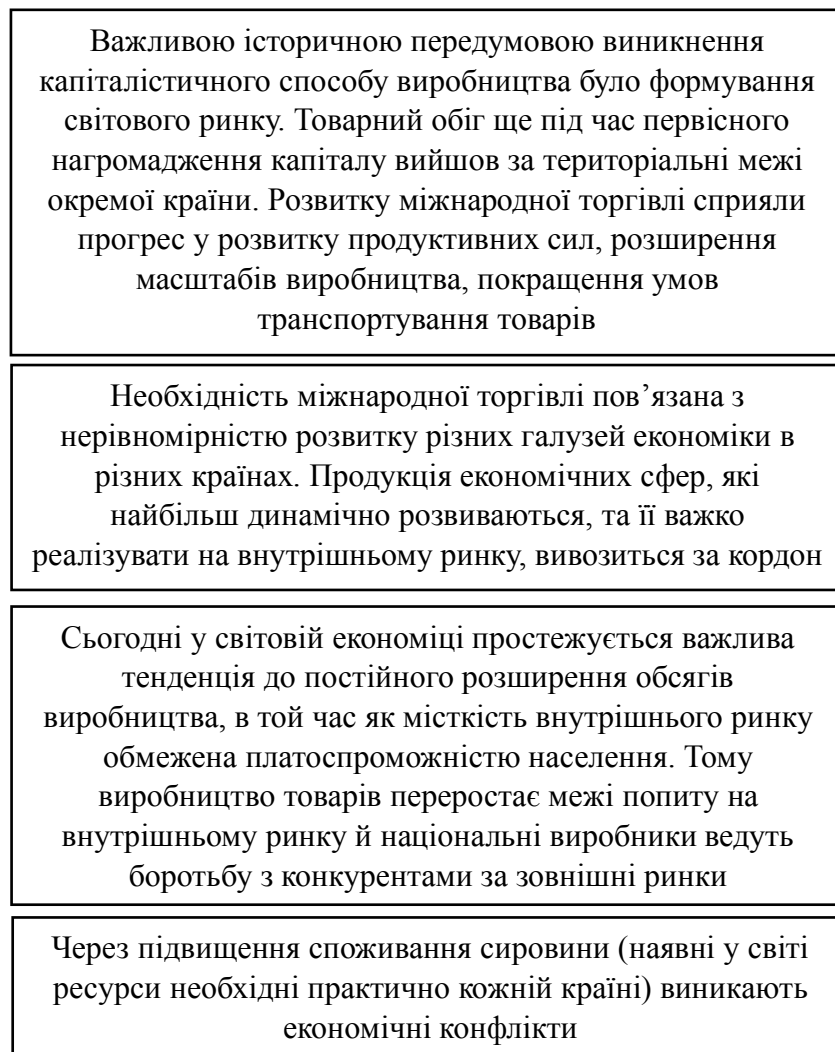

Рисунок 1.1– Обставини виникнення міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [21]

Тобто зацікавленість окремих країн у розширенні своїх міжнародних зв'язків пояснюється потребами збуту продукції на міжнародних ринках, необхідністю отримання певних товарів ззовні та прагненням отримати більший прибуток у зв'язку із використанням дешевої робочої сили та сировини країн, що розвиваються. Загалом на сьогодні існує досить велика кількість теорій міжнародної торгівлі, які можна поділити на три групи (рис. 1.2.).

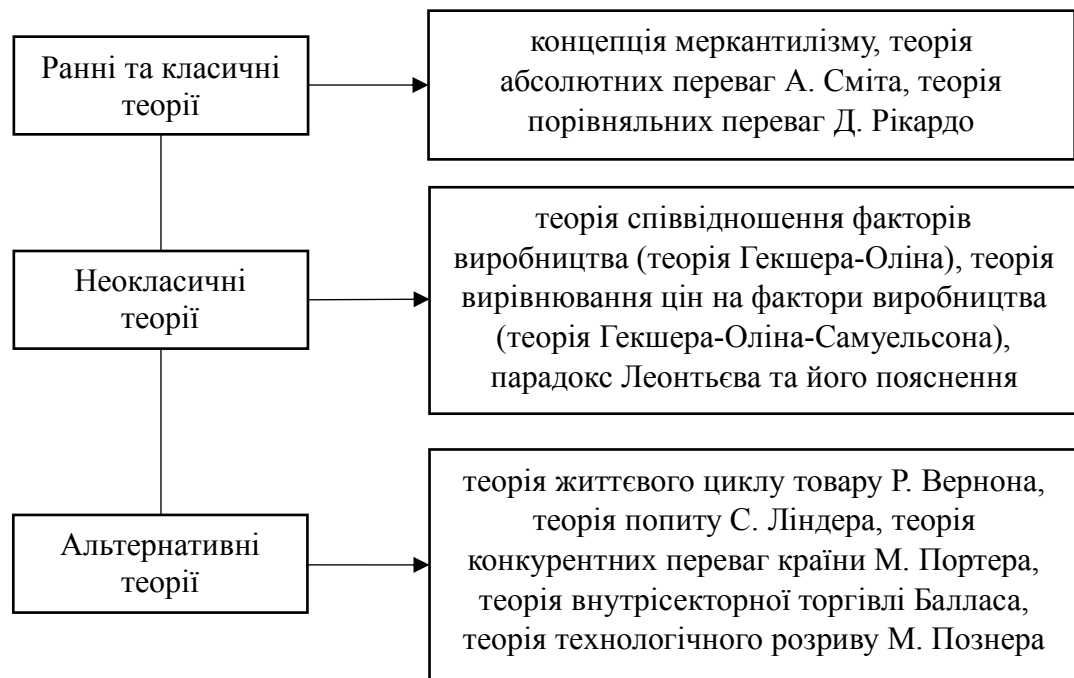

Рисунок 1.2 – Класифікація теорій міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [18]

Порівняльна характеристика підходів до пояснення сутності міжнародної торгівлі наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Порівняльна характеристика сучасних підходів до розуміння сутності міжнародної торгівлі

Критерій порівняння	Підходи	
	операційний	політичний
1	2	3
Суб'єкти	Всі суб'єкти міжнародних економічних відносин	Держави та міжнародні організації
Цілі	Реалізація комерційного інтересу	Реалізація економічних та політичних інтересів держав
Інструменти	Контракти та угоди	Норми міжнародного торговельного права
Об'єкт	Операція з експорту-імпорту	Торговельний обмін
Предмет міжнародної торгівлі як сфери знань	Організація виконання експортно-імпортних операцій	Організація торговельного обміну

Джерело: складено автором на основі [14, с. 115]

Далі необхідно розглянути *класифікацію міжнародної торгівлі*. Міжнародну торгівлю класифікують за *наступними критеріями* (табл. 1.3.).

Таблиця 1.3 – Ознаки класифікації міжнародної торгівлі

№	Ознаки	Види
1	За специфікою регулювання	звичайна торгівля; торгівля за режимом найбільшого сприяння; преференційна торгівля; дискримінаційна торгівля.

№	Ознаки	Види
2	За специфікою взаємодії суб'єктів	проста торгівля; торгівля за кооперацією; орендна торгівля.
3	За специфікою предмета торгівлі	торгівля сировинними товарами; торгівля промисловими товарами, машинами й обладнанням; торгівля продукцією інтелектуальної праці, патентами, ліцензіями й інжиніринговими послугами; торгівля послугами

Джерело: складено автором на основі [18]

Таким чином, міжнародна торгівля означає обмін товарами, послугами та капіталом між країнами. Вона забезпечує можливість спеціалізації виробництва, підвищення ефективності та розширення масштабів виробництва.

1.2. Інструменти регулювання міжнародної торгівлі

Розширення сфери міжнародної торгівлі актуалізує потребу розвивати відповідні механізми регулювання та сприяти їхній адаптації до сучасної специфіки світової економіки. Правові механізми регулювання міжнародної торгівлі передбачають формування системи законодавчої бази, яка регулює відносини між суб'єктами, визначає інститути регулювання, їх права, завдання і сфери діяльності. Правова забезпеченість механізму державного регулювання міжнародної торгівлі передбачає наявність законодавчої бази, що визначає межі дій виконавчої влади, а також права і обов'язки суб'єктів господарської діяльності [24, с. 18].

У регулюванні міжнародної торгівлі держава застосовує такі *інструменти впливу*:

- міждержавні угоди та договори;
- митні тарифи;
- заходи, що стимулюють експорт та імпорт;
- обмежувальні умови.

Інтенсивний розвиток міжнародних економічних зв'язків в ХХІ ст. став можливим тому, що національні системи регулювання більшості країн світу сформувалися навколо близьких, багато в чому спільних правових,

адміністративних і організаційно-технічних принципів, норм і правил. В міжнародній торгівлі відбувається перманентний процес уніфікації правового, адміністративного і організаційно-технічного простору, в рамках якого розвивається зовнішня торгівля окремих держав [81, с. 126]. Така сумісність досягнута створенням цілісної системи багатосторонніх міждержавних угод і домовленостей, які і складають спільну уніфіковану правову основу зовнішньоторговельної діяльності. Національні системи державного регулювання міжнародної торгівлі формуються на основі цих міжнародних домовленостей.

Найбільш потужною і широкою за системою глобального регулювання торгівлі є ГАТТ/СОТ. Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі містить широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються міжнародними організаціями [52, с. 52]. Істотну роль відіграють також двосторонні угоди, як галузеві, так і торгово-економічні, в яких розглядаються окремі аспекти міжнародної торгівлі. Іншою формою є багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі в рамках міжнародних організацій.

Для виконання функцій, пов'язаних із регулюванням міжнародної торгівлі, в кожній країні створюється відповідна система державних органів, чітко визначаються їхні завдання, функції та повноваження; держава здійснює економічну політику, яка полягає в забезпеченні країни суспільними благами, підтримці досконалої конкуренції та боротьбі з монополізмом, регулюванні зовнішньоекономічного сектору. [29, с. 128]. На міжнародному рівні важливий внесок у регулювання міжнародної торгівлі вносять Міжнародна торгова палата, МВФ, Група Світового банку та велика кількість інших організацій.

Центральне місце у правовому забезпеченні державного регулювання міжнародної торгівлі займає *митно-тарифне регулювання, яке зазвичай включає два самостійних блоки:*

- законодавство, спрямоване на регулювання процесів обкладання митом імпорту. Визначає порядок та методологію митного обкладання і пов'язані з цим дії суб'єктів зовнішньоекономічних відносин;

– законодавство, що регулює діяльність служб митного контролю, їх права та обов'язки, порядок митного контролю, організацію митної служби та інші типи за характером питання (наприклад, розподіл функцій законодавчої та виконавчої влади в митній галузі) [22, с. 28].

Основні два напрями у міжнародній торгівлі є фритредерство і протекціонізм. *Політика фритредерства* полягає в забезпеченні вільної торгівлі, за якої митниця виконує лише роль реєструючого органу, будь-які імпорتنі або експортні мита відсутні, а зовнішньоторговельний оборот не обмежується. Ця політика добре підходить країнам, які мають високо ефективне господарство, оскільки у підприємців цих країн досить потужний потенціал, щоб витримувати іноземну конкуренцію.

Країни з менш розвиненою економікою віддають перевагу *політиці протекціонізму*, коли для місцевих підприємців створюються пільгові умови для діяльності порівняно з їхніми іноземними конкурентами. Саму політику протекціонізму також поділяють на дві групи – тарифні та нетарифні методи.

Тарифний метод, за якого встановлюють митний тариф або мито, є одним із перших способів, що дають змогу регулювати міжнародну торгівлю. Митний тариф являє собою певний перелік мит, який систематизується урядом, що приймає рішення обкладати ними деякі імпортовані або експортовані товари. А митними зборами є податки, які стягує держава за право провезення через свій кордон товарів, майна, цінностей.

Митний тариф виконує такі функції:

- регулюючу, яка регулює імпорт та експорт товарів;
- фінансову, яка поповнює бюджету;
- захищає власних виробників від іноземної конкуренції;
- торговельно-політичну функцію.

Сплата мита змушує власника ввезеного товару підвищити ціну. У зв'язку з тим, що тарифи обмежують імпорт, вони призводять до погіршення можливостей споживачів. Однак це вигідно для держави і для вітчизняних виробників [32, с. 184].

Нетарифні методи поділяють на такі групи:

- адміністративні заходи або такі кількісні обмеження як сертифікація, ліцензування, контингентування;
- технічні заходи, такі як стандарти якості, маркування та пакування, санітарний контроль, ветеринарний контроль;
- економічні заходи, які включають у себе себе забезпечення сплати митних платежів;
- валютний контроль, ціновий контроль, ПДВ, державна монополія на зовнішню торгівлю, обмеження поставок.

Нетарифні обмеження є прямими адміністративними нормами, які встановлюються державою і визначають кількість і номенклатуру товарів, дозволених до імпорту або експорту. В структурі видів і кількості товарів іноді обмежуються і країни, з яких ці товари можуть бути ввезені.

Кількісні обмеження можуть використовуватися також з метою усунення торговельних дисбалансів з окремими країнами, а також як заходи у відповідь на дискримінаційні дії інших країн. Найчастіше державні обмеження вводять на вивезення товарів, які потрібні самій країні. Обмеження вивезення та ввезення товарів певною кількістю або сумою на певний період часу називається *контингентуванням*, а обмеження кількості (тобто квота) експортованих або імпортованих товарів певних найменувань – *квотуванням*. Квотування є найбільш поширеним видом з усіх видів нетарифних бар'єрів.

За допомогою *ліцензування* державна влада забороняє вільний імпорт або експорт без ліцензії, яку видають на певну кількість товару і діє вона протягом періоду, зазначеного в ній.

Сучасна комплексна система міжнародної торгівлі включає в себе *економічне стимулювання експорту*, *адміністративні заходи* щодо впливу на вивезення, використання засобів морального заохочення експортерів. Основна роль у цій системі належить кредитним і фінансовим інструментам.

Кредитні кошти використовують для видачі експортних кредитів на більш сприятливих умовах і страхування експортних операцій, що дають змогу банкам надавати кредити на пільгових умовах. Найбільш потужні фінансові інструменти

для форсування експорту в зовнішній торгівлі – це різні субсидії та податкові пільги. Подібна підтримка експортерів дає змогу стимулювати комерційну діяльність підприємства та істотно підвищити конкурентоспроможність товарів, даючи змогу реалізовувати їх на зовнішньому ринку за нижчими цінами, ніж на внутрішньому. Такий спосіб реалізації товару, коли на світовому ринку товари продаються за дешевшими цінами, ніж на внутрішньому ринку або за цінами, нижчими за їхню собівартість, називають *демпінгом* [27, с. 211].

В залежності від особливостей використання механізму державного регулювання, можливе одностороннє, двостороннє або багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі (табл. 1.3).

Для регулювання міжнародної торгівлі національними урядами можуть застосовуватись *економічні, правові, фінансові та адміністративні механізми*.

Таблиця 1.3 – Особливості регулювання міжнародної торгівлі

Регулювання	Особливості	Умови використання
Одностороннє	Національним урядом використовуються інструменти регулювання в односторонньому порядку без їх узгодження та консультацій з основними торговельними партнерами	Зазвичай використовується у відповідь на аналогічні дії інших держав та спричиняє виникнення політичної напруги між торговельними партнерами
Двостороннє	Заходи регулювання міжнародної торгівлі узгоджуються з країнами-основними торговельними партнерами	Обидві сторони можуть узгоджувати технічні вимоги, домовлятися про взаємне визнання стандартів та сертифікатів якості
Багатостороннє	Зовнішньоторговельна політика країни узгоджується та регулюється багатосторонніми угодами	Прийняття участі у торговельних угодах країн-членів ЄС, СОТ

Джерело: складено автором на основі [35]

Механізми державного регулювання міжнародної торгівлі засновані на використанні багатосторонніх інструментів регулювання зовнішньоторговельних зв'язків, які взаємодіють між собою та взаємодоповнюють один одного (рис. 1.3).

Економічні механізми впроваджуються через систему непрямого впливу на прийняття рішень учасниками міжнародної торгівлі. До них відносяться мито, митні збори, зрівнювальне прикордонне оподаткування, акцизні збори, внутрішнє оподаткування, субсидії внутрішнім виробникам товарів. Адміністративні

механізми доповнюють правові і економічні методи для оперативного короткострокового регулювання міжнародної торгівлі та розв'язання торговельних суперечностей між її суб'єктами.

Рисунок 1.3 – Інструменти, які застосовуються в структурі механізмів державного регулювання міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [22]

Найпоширенішими адміністративними механізмами державного регулювання міжнародної торгівлі є квотування та ліцензування, про які ми вже згадували вище. В групу адміністративних методів також включені добровільні обмеження експорту, обмеження доступу на ринки, обмеження національного режиму, інші види обмежень.

Нормативно-правові механізми в міжнародній торгівлі встановлюються національним законодавством, адміністративними розпорядженнями, невизнанням іноземних сертифікатів якості. Вони стосуються двох основних напрямів обмежень міжнародної торгівлі: доступу на ринок та обмеження надання національного режиму. Валютно-фінансові механізми передбачають маневрування обліковою банківською ставкою, які впливають на національний валютний курс, та використання кредитних механізмів

Таким чином, основними інструментами регулювання міжнародної торгівлі є міждержавні угоди та договори, митні тарифи, заходи, що стимулюють експорт та імпорт, обмежувальні умови.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КРАЇН

2.1. Динаміка розвитку міжнародної торгівлі

З 1970-х років міжнародні відносини стають все більш складними, а економічна взаємозалежність між державами поглиблюється. Цей взаємозв'язок став результатом технологічного прогресу, який зменшив витрати на транспортування та зв'язок, що призвело до глобалізації економіки. Проте сьогодні спостерігаються тенденції до деглобалізації, коли економічний взаємозв'язок на глобальному рівні зменшується з точки зору міжнародного бізнесу, торгівлі та прямих іноземних інвестицій.

На рис.2.1. наведено інформацію про динаміку обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами в 2018-2022 рр.

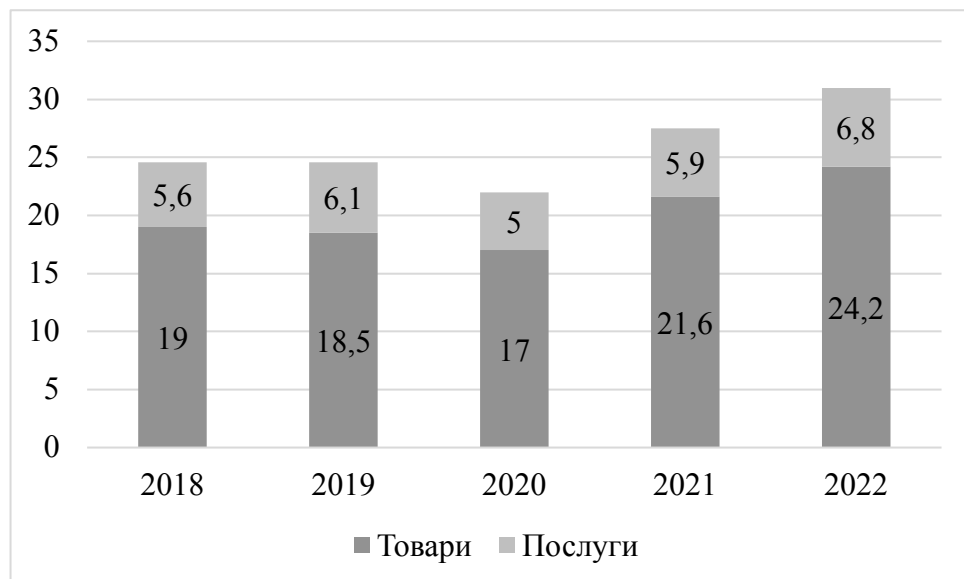

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами в 2018-2022 рр., трлн. дол США

Джерело: складено автором на основі [41]

Як бачимо, у 2022 році вартість угод із міжнародної торгівлі товарами та послугами становила 31,0 трлн. дол. США, що на 13% більше, ніж у попередньому

році. У той час як обсяги торгівельних угод із продажу товарів перевищили допандемічний рівень вже у 2021 році, обсяги торгівельних операцій по наданню послуг досягнули допандемічного рівня у 2022 році.

У міжнародній торгівлі задіяні кілька великих гравців, які домінують на глобальному ринку, на певному ринку товарів та послуг. Це країни, які чинять вагомий вплив на міжнародну торгівлю як з точки зору впровадження регулятивних інструментів, так і з точки зору формування попиту на товари та послуги. Активність даних учасників ринку відзначається сталістю розвитку економічної системи, високій міжнародній конкурентоспроможності та інвестиційній привабливості, реалізацією проектів в галузі диджиталізації та стратегічним географічним розташуванням. Динаміка обсягів укладених угод міжнародної торгівлі постійно змінюється, і з'ясування ролі цих основних гравців має вирішальне значення для оцінки поточного стану міжнародної торгівлі.

Наразі Китай є найбільшим у світі експортером, на частку якого припадає приблизно 14% всього світового експорту. Розвинутий сектор промислового виробництва, кваліфікована робоча сила та її низька вартість позиціонують Китай як важливого гравця на міжнародній арені. Китай також інвестує ресурси в розвиток інфраструктури, що суттєво вдосконалило логістичні потоки та транспортні системи в країні, спростивши умови для укладання експортних та імпорتنих угод для китайських компаній. Одним з таких проектів є ініціатива «Один пояс, один шлях», яка спрямована на з'єднання Азії з Європою та Африкою через мережу транспортних та інфраструктурних проектів.

США є найбільшим імпортером у світі, на частку якого припадає приблизно 15% всього світового імпорту. Сильна економіка, передові технології та високий споживчий попит підвищують міжнародну конкурентоспроможність американських компаній в усьому світі.

Європейський Союз є найбільшим у світі торговим блоком, на який припадає приблизно 16% загального обсягу світової торгівлі. 27 країн - учасників мають сукупний ВВП понад 18 трильйонів доларів, що робить ЄС однією з найбільших економік у світі. ЄС також брав активну участь у переговорах про угоди про вільну

торгівлю з країнами по всьому світу, включаючи Канаду, Японію та Південну Корею. Серед країн ЄС найвища частка в структурі зовнішньоекономічних угод належить Німеччині [42].

Японія є великим експортером високотехнологічної продукції, включаючи електроніку, автомобілі та машини. Передові технології та кваліфікована робоча сила країни підвищують міжнародну конкурентоспроможність операторів ринку Японії, які планують розширювати свою діяльність в Азії.

На рис. 2.2. показано динаміку питомої ваги країн-лідерів у структурі угод з міжнародній торгівлі товарами.

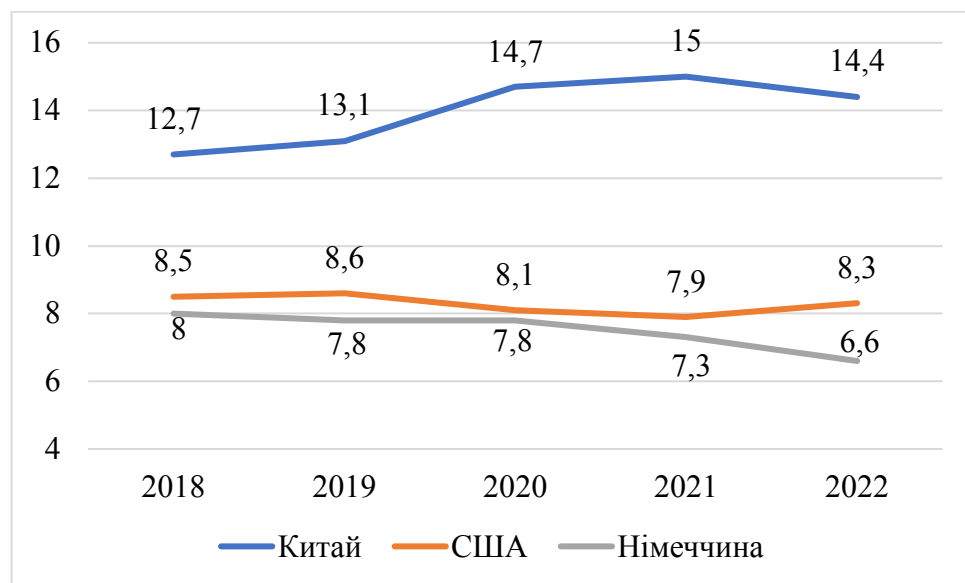

Рисунок 2.3 – Динаміка питомої ваги країн-лідерів у структурі угод з міжнародній торгівлі товарами.

Джерело: складено автором на основі [41]

У 2022 році Китай залишився найбільшим експортером товарів, але його частка у світовому експорті знизилася до 14% (з 15% у 2021 році). Сполучені Штати Америки (8% від угод світової торгівлі) та Німеччина (7%) зайняли друге та третє місця.

Щодо структури укладених угод з міжнародної торгівлі товарами, то питома вага промислових товарів у світовому товарному експорті у 2022 році скоротилася до 63% (проти 68% у 2018 році) переважно через високі ціни на енергоносії, що обмежують попит (рис. 2.3.).

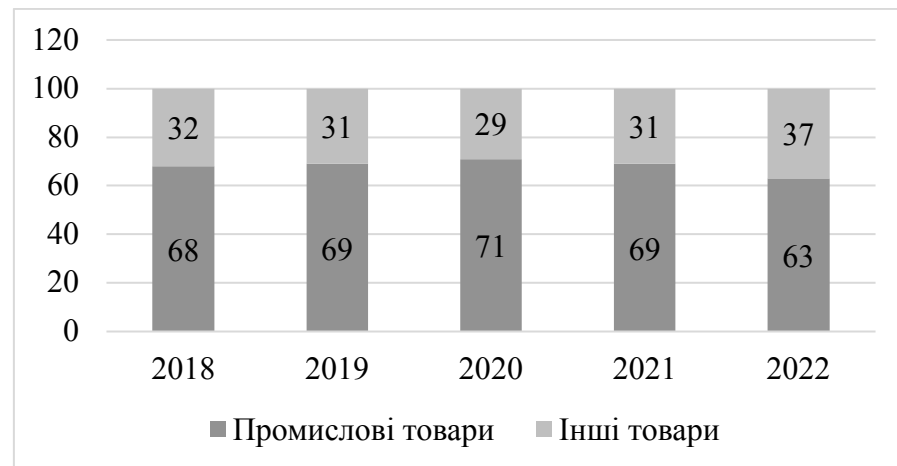

Рисунок 2.3 – Структура міжнародної торгівлі товарами у 2018-2022 рр. %

Джерело: складено автором на основі [41]

Це пов'язано з швидким розвитком технологій, які змінюють «товарний ландшафт» угод міжнародної торгівлі. На відміну від промислових товарів, товар-продукт не набуває уречевленої форми, а виробляється та споживається переважно одномоментно та не підлягає зберіганню.

У 2022 році вартість угод з торгівлі товарами у світовому масштабі зростала швидше, ніж її обсяг, частково через високі світові ціни на сировинні товари (рис. 2.4.). Це підтверджує той факт, що найбільш активне нарощування обсягів угод з міжнародної торгівлі товарами у вартісному вираженні відмічене на Близькому Сході та Латинській Америці, регіонах, багатих на нафтові ресурси.

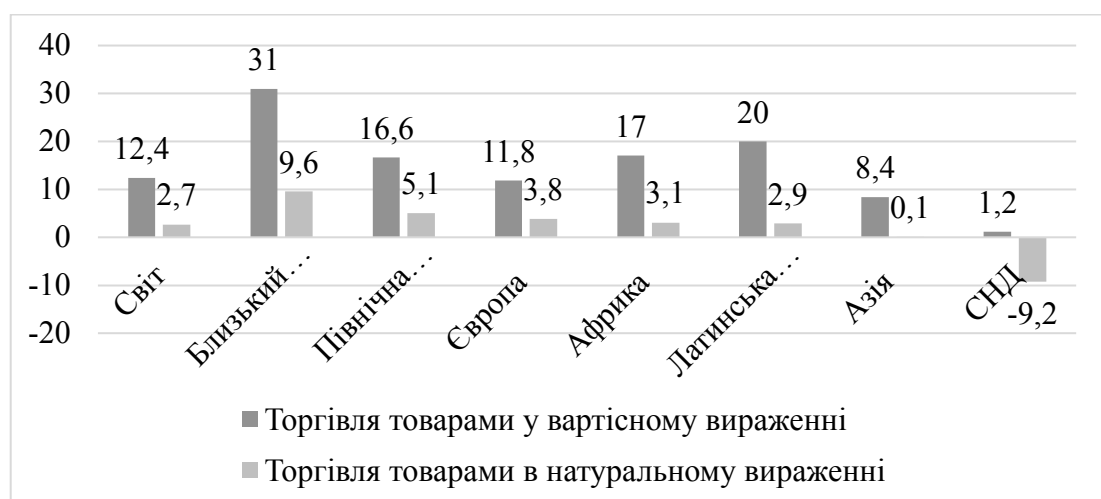

Рисунок 2.4 – Міжнародна торгівля товарами за регіональною ознакою в 2022 році, %

Джерело: складено автором на основі [41]

Розглянемо основні фактори, які останніми роками чинять вагомий тиск на розвиток міжнародної торгівлі. Першим таким чинником є поширення глобальних угод та альянсів, які стали ключовими гравцями у формуванні тенденцій з динаміки показників світової торгівлі. Від Світової організації торгівлі до регіональних угод, таких як ЄС і АСЕАН - вони встановлюють правила та стандарти, які регулюють транскордонні операції. Переговори та перегляд цих угод мають важливе значення, впливаючи на все, від розробки тарифної сітки до реалізації прав на інтелектуальну власність.

У ХХІ столітті відбулися нетипові зміни у динаміці економічної потужності, коли ринки, що розвиваються, відіграють все більш впливову роль у процесах світовій торгівлі. Такі країни, як Китай, Індія, Бразилія та Південна Африка, розширюють свої економічні та виробничі потужності, змінюючи традиційне домінування економік розвинених країн. Їхня участь не лише вносить різноманітність у «міжнародний торговельний ландшафт», але й створює нові виклики та можливості.

Технічний розвиток є немаловажним фактором розвитку міжнародної торгівлі, про що свідчать дані рис. 2.5.

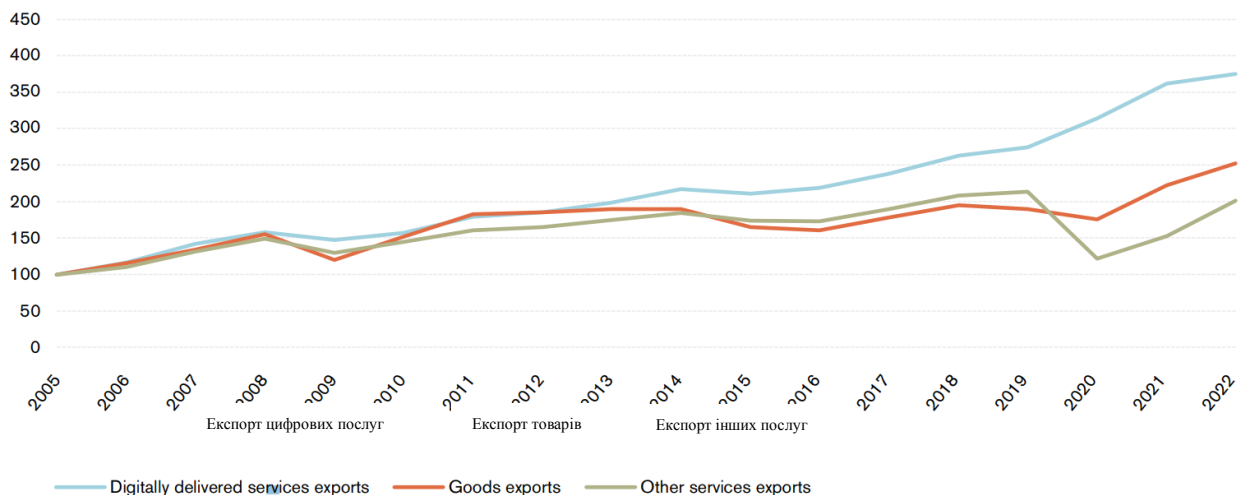

Рисунок 2.5 – Динаміка зростання обсягів експорту цифрових послуг в 2005-2022 рр.,*

* 2005 рік прийнято за 100% - базовий період

Джерело: складено автором на основі [42]

Цифровізація змінила принципи та пріоритети організації зовнішньоекономічної діяльності. Підприємства малого та середнього бізнесу отримали ряд переваг для активності участі у світогосподарських взаємодіях та світовій торгівлі, використовуючи при цьому цифрові платформи для організації маркетингової діяльності, управління продажами та транскордонними операціями. Цифрова революція не лише оптимізувала процеси, але й спричинила зміну парадигми поведінки споживачів.

Одним із найбільш суттєвих впливів технологій на міжнародну торгівлю стало розширення обсягів електронної комерції. Електронна комерція дозволяє компаніям незалежно від їх розміру, профілю діяльності та маркетингового бюджету відносно легко продавати свої продукти та послуги клієнтам у різних регіонах світу. Такі онлайн-ринки, як Alibaba, Amazon і eBay створили нові можливості для компаній із питань охоплення глобальних цільових груп та полегшення організації транскордонних транзакцій.

Наприклад, малий бізнес в Індії може продавати свою продукцію клієнтам у США через платформу електронної комерції без необхідності фізичної присутності в країні.

Цифрові платіжні системи спричинили технологічну революцію в організації транзакцій в структурі глобальної торгівлі. Використання цифрових платіжних систем, таких як PayPal, Stripe і Skrill, полегшило та пришвидшило проведення банківських переказів для клієнтів у різних частинах світу. Це також скоротило ризики, пов'язані із традиційними методами оплати, такими як оплата чеками та банківські перекази. Наприклад, компанія в Китаї може миттєво отримати платіж від клієнта з Бразилії через цифрову платіжну систему, без посередників або тривалої обробки банківської операції [26, с. 48].

Сучасні технології також змінили логістичні ланцюги та концепт управління ланцюгами поставок у структурі угод світової торгівлі. Використання таких технологій, як блокчейн, Інтернет речей та штучний інтелект підвищило ефективність і прозорість процесів управління ланцюгами поставок та ланцюгами створення доданої вартості, скоротивши витрати та ризики, пов'язані із

використанням традиційних методів управління угодами. Наприклад, судноплавна компанія може використовувати технологію блокчейн для відстеження траєкторії руху товарів від пункту відправлення до пункту призначення, надаючи оновлення в реальному часі всім учасникам угоди, залученим до транзакції.

Незважаючи на те, що технології суттєво вплинули на міжнародну торгівлю та створили нові можливості для організації бізнесу, слід пам'ятати, що вони також спричиняють нові ризики та виклики. Наприклад, швидкі технологічні зміни можуть призвести до втрати робочих місць у деяких галузях індустрії через автоматизацію та розвиток штучного інтелекту і роботизацію операційних процесів.

Трансформація глобальних ланцюгів постачання є ще одним важливим чинником для розвитку міжнародної торгівлі. Компанії тісно співпрацюють із мережею постачальників, виробників і дистриб'юторів, що розташовані на різних континентах. Пандемія дала змогу відзначити вразливість глобальних ланцюгів постачання, що спонукало до переоцінки принципів адаптації організації бізнесу за нетипових умов функціонування, обмеженості ресурсів. Від стратегій «точно вчасно» до стратегій «на всякий випадок» компанії переосмислюють свої підходи, щоб забезпечити безперервність роботи в умовах настання кризових ситуацій (воєнні дії, природні катаклізми, пандемі тощо) [26, с. 48].

Останнім часом, на міжнародну торгівлю посилив свій негативний вплив такий фактор як геополітична напруженість. Торговельні війни між США та КНР, реальні війни в Україні та Секторі Газа, загроза судноплавства на Близькому сході зі сторони терористів Йемена, міжнародні санкції та політичні конфлікти можуть формувати негативні наслідки для подальшого розширення обсягів міжнародної торгівлі та форм її організації. Адже за умов активної глобалізації, взаємозв'язок економічних система означає, що порушення економічних процесів в одній частині світу можуть негативно вплинути на економічні системи інших країн світу, порушити торговельні та логістичні потоки. Подолання цих геополітичних викликів стало ключовим аспектом розвитку міжнародної торгівлі.

Таким чином, динаміка обсягів світової торгівлі в XXI столітті характеризується посиленням впливу різних факторів, які вимагають розробки відповідних заходів із адаптації та швидкого реагування. Міжнародна торгівля чинить як позитивний, так і негативний вплив на національні економіки. З однієї сторони вона сприяє їх економічному зростанню та розширенню доступу до нових ринків збуту товарів та послуг, з іншої сторони формує торговельні дисбаланси та посилює залежність від інших країн.

2.2. Аналіз механізмів впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання

Беззаперечним є той факт, що міжнародна торгівля, формуючи можливості для реалізації порівняльних переваг країн, сприяє їх економічному розвитку. Участь в міжнародних торговельних відносинах стимулює перегляд підходів та концептів до ефективного використання внутрішніх ресурсів країн і дає можливість отримувати користь та переваги від спеціалізації і вигоди від участі в міжнародному поділі праці.

Для багатьох країн перехід від статусу «країни з низьким рівнем доходів» до статусу «країни із доходом, вищим за середній рівень», покращення економічного стану суттєво залежить від успішності процесів інтеграції в міжнародну торгівлю. Адже країни, приймаючи участь в зовнішньоторговельних угодах, отримують можливість:

- задовольняти власні потреби у сировині, капітальних інвестиціях, новітніх технологіях, які не виробляються суб'єктами господарювання національної економіки, або виробляються, але вартість таких розробок дуже висока, що робить неможливість придбання даних технологічних інноваційних розробок;
- нарощувати виробництво товарів та послуг із врахуванням світового попиту них та порівняльних переваг з точки зору спеціалізації;
- експортувати лише такі товари, у виробництві яких задіяні ресурси вітчизняного виробництва;

- імпортувати лише ті товари, для виробництва яких потрібно витратити велику кількість обмежених ресурсів;
- отримати ефект економії на великих масштабах виробництва, при цьому спеціалізуючись на більш вузькому наборі товарів та послуг [24, с. 18].

Основною метою економічного зростання є підвищення добробуту країни. Економічне зростання допомагає підвищити рівень виробництва та споживання в країні, що, в свою чергу, сприяє зростанню доходів та підвищенню рівня життя населення. Таким чином, економічне зростання є важливим фактором, який може сприяти підвищенню економічного добробуту країни. Економічне зростання – це розширення потужностей для виробництва товарів та послуг.

Економічне зростання може відбуватися по-різному під впливом різних факторів, які є складними та багатогранними. Умови, ресурси та економічна політика кожної країни можуть по-різному впливати на її економічне зростання. Тому дуже важливо розглянути всі умови для організації бізнесу в країні, щоб зробити відповідні висновки про тенденції її економічного зростання. Комбінація факторів, що чинять вплив на економічний розвиток країни, визначає показник економічного зростання країни. Валовий внутрішній продукт є важливими показником оцінки стану економічного зростання країни. Основні детермінанти зростання можна пояснити як наявність та ефективне використання ресурсів в структурі формування попиту та пропозиції

Економічне зростання країни на основі реалізації принципів міжнародної торгівлі відбувається за рахунок нарощування обсягів її експортних угод. Модель зростання, орієнтована на міжнародну торгівлю, збільшує обсяги зовнішньої торгівлі країни і може стимулювати її розвиток.

Зовнішня торгівля є важливою умовою для економічного зростання і суттєво впливає на економічну політику країни. Вона розширює виробничі потужності, дозволяє формувати вигоду від економії на масштабах виробництва та полегшує доступ до зовнішніх ринків. Це також посилює конкуренцію та заохочує впровадження інноваційних розробок [10, с. 98].

Експортна та імпортна діяльність може стимулювати економічне зростання, і тому країни часто розробляють політику підтримки експорту та імпорту. Позитивний вплив зовнішньої торгівлі на економічне зростання може проявлятися у наступних формах. По-перше, доходи від здійснення угод із зовнішньоекономічної діяльності підвищують національний дохід країни та підтримують рівень зайнятості. По-друге, зовнішньоекономічна діяльність може підвищувати міжнародну конкурентоспроможність операторів вітчизняного ринку, підвищуючи їх продуктивність та результативність ведення бізнесу. По-третє, залучення іноземних інвестиційних ресурсів може стимулювати виробничу та інвестиційну діяльність із підвищенням зовнішнього попиту. Комбінація впливу цих факторів стимулює економічне зростання країни.

Вплив імпорту на економічне зростання відбувається у багатьох напрямках, таких як задоволення місцевого споживчого попиту та забезпечення необхідними проміжними товарами і сировиною у виробничих процесах. Імпортна діяльність може підвищити рівень життя населення, пропонуючи місцевим споживачам ширший асортимент товарів, а також сприяти розвитку місцевих виробників, заохочуючи конкуренцію. Крім того, багатогалузеві промислові підприємства можуть підтримувати місцеве виробництво, реалізуючи сировину для використання місцевими підприємствами у процесі виробництва [17, с. 214].

Корисний ефект впливу угод міжнародної торгівлі на економічне зростання країни можна представити у вигляді схеми (рис. 2.6.).

Як бачимо, міжнародна торгівля відкриває для підприємств країни нові ринки. Для того, щоб обслуговувати ці ринки, підприємства збільшують обсяги виробництва, що, своєю чергою, призводить до «досягнення ефекту масштабу» та зниження вартості виробленої продукції. Ефект масштабу досягається за рахунок залучення інвестиційних ресурсів для фінансування бізнесу, за рахунок підвищенню досвіду працівників при організації масового виробництва. Зниження цін призводить до підвищення купівельної спроможності, що відповідним чином сприяє підвищенню попиту на товари та послуги. Для обслуговування збільшеного

попиту підприємствам необхідно нарощувати обсяги виробництва, і далі відбувається посилення ефекту масштабу.

Рисунок 2.6 –Механізм впливу угод міжнародної торгівлі на економічне зростання

Джерело: складено автором на основі [26]

Основною перевагою міжнародної торгівлі є позитивний вплив на конкуренцію. Країни-експортери зобов'язані підвищувати якість і обсяги виробництва. Вони також змушені пропонувати конкурентоспроможні ціни, щоб займати лідируючі позиції на ринку товарів та послуг та забезпечувати постійне і безперервне використання виробничих можливостей. Створення робочих місць також є важливим для місцевої економіки. Країни-імпортери можуть вибирати своїх постачальників відповідно до потреб. Зазвичай вони керуються своїми очікуваннями щодо якості та кількості товарів із врахуванням купівельної спроможності. На місцевому рівні країна, яка займається міжнародною торгівлею, пропонує своїм споживачам широкий вибір продуктів [26, с. 49].

Одним з ключових механізмів впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання країни є збільшення обсягів виробництва та обміну товарів і послуг між країнами. Завдяки міжнародній торгівлі країни можуть зосередитися на виробництві тих товарів, при виробництві яких вони отримають виключні

конкурентні переваги, та імпортувати ті групи товарів, ефективність виробництва яких в країні нижча. Це сприяє ефективнішому використанню ресурсів і нарощуванню обсягів виробництва, що в свою чергу стимулює економічне зростання.

Іншим важливим механізмом є нарощування інвестиційних ресурсів та технологічний обмін між країнами. Міжнародна торгівля сприяє залученню іноземних інвестицій у розвиток виробництва, інфраструктури та інноваційних технологій. Крім того, відкритість до ринків міжнародної торгівлі спонукає компанії до впровадження новітніх технологій та методів управління, що підвищує продуктивність та конкурентоспроможність національного виробництва.

Міжнародна торгівля надає країнам, що розвиваються, декілька переваг, що дозволяє їм прискорити економічне зростання та розвиток:

- доступ до глобальних ринків – міжнародна торгівля надає країнам, що розвиваються, можливість експортувати свою продукцію на інші ринки. Цей доступ до глобальних ринків підвищує попит на їхні товари та послуги, стимулюючи економічне зростання та створюючи можливості для працевлаштування місцевого населення;

- прямі іноземні інвестиції – міжнародна торгівля сприяє залученню інвестиційних ресурсів;

- передача знань і технологій – через міжнародну торгівлю країни, що розвиваються, можуть отримати доступ до передових технологій, управлінської практики та знань. Така передача знань і технологій допомагає подолати технологічний розрив, підвищує продуктивність і підтримує місцеві інновації та розвиток потенціалу [29, с. 177].

Також слід відзначити, що міжнародна торгівля сприяє розподілу ризиків (диверсифікація ризиків) та стабілізації розвитку економічної системи країни. Завдяки доступу до ринків товарів та послуг, ресурсів та технологій, країна може зменшувати рівень залежності від внутрішніх факторів, таких як зміни в обсягах виробництва або попиту. Це дозволяє скоротити внутрішні диспропорції в

економічній системі країни та забезпечити вищий рівень стійкості до кризових явищ.

Позитивна роль міжнародної торгівлі для підприємств полягає в наступному:

- обмеження виробничих витрат;
- впровадження відповідної стратегії для управління ціновою конкурентоспроможністю;
- збільшення обсягів продажів товарів та послуг, підвищення рівня репутації на національному та міжнародному рівнях.

Однак, не можна однозначно говорити про користь міжнародної торгівлі для всіх країн на всіх етапах їх економічного розвитку. Лібералізація зовнішньої торгівлі зовсім не обов'язково супроводжується економічним зростанням [32, с. 95]. Серед недоліків міжнародної торгівлі, що можуть негативно вплинути на економічне зростання, слід виділити:

- зниження обсягів національного виробництва, що може призвести до зростання безробіття серед населення країни та спричинити поширення міграційних процесів в інші країни світу із метою працевлаштування;
- банкрутство національних виробництв;
- проблеми в забезпеченні умов для здійснення взаємовигідної торгівлі, що може призвести до конфліктів між країнами через сферу впливу на міжнародній арені.

Однак правильне регулювання та впровадження соціальних заходів можуть зменшити ці ризики та максимізувати користь від міжнародної торгівлі.

Таким чином, міжнародна торгівля позитивно впливає на економічне зростання країн через збільшення обсягів виробництва товарів та послуг і розширення виробничих потужностей, стимулювання інвестиційних розробок і проектів, технологічний прогрес, а також розподіл ризиків та стабілізацію розвитку економічної системи. Для максимізації переваг від міжнародної торгівлі важливо здійснювати ефективну економічну політику та впроваджувати механізми регулювання, спрямовані на підтримку принципів та засад відкритості економіки.

2.3. Оцінка впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання Китаю

У міжнародних відносинах вплив Китаю посилюється разом із підвищенням його політичної, економічної та військової важливості на міжнародній арені. Китай, зосереджуючи увагу на збереженні продуктивних економічних відносин з різними країнами та запобіганні потенційних загроз у сфері безпеки, що можуть виникнути через політичну нестабільність, як і раніше не дуже зацікавлений у політичних змінах у більшості країн регіону, а коли такі зміни відбуваються, частіше виступає за збереження статус-кво. В інших випадках Китай намагається стимулювати країни світу до впровадження довгострокових політичних змін, які будуть відповідати інтересам та пріоритетам Китаю за рахунок диверсифікації його портфеля політичних зв'язків.

Сучасна модель економічного зростання в КНР базується на визначальній ролі уряду та інших органів державної влади в макроекономічному регулюванні, створенні ринкового середовища, безпосередньому розподілі ресурсів, залученні іноземного капіталу, експортній орієнтації економіки [43].

Основним лейтмотивом політичних заяв китайського керівництва, починаючи з 2014 року, стало обговорення уповільнення темпів зростання китайської економіки та запровадження терміну «нової нормальності», як обґрунтування поточних макроекономічних трендів. При цьому і політичними лідерами, і провідними економістами наголошується, що «нова нормальність» – це уповільнення темпів зростання, яке, однак, не є негативним явищем, а є наслідком переходу економіки на новий етап розвитку, який передбачає структурне поглиблення реформ, відбір найбільш інноваційних підприємств та моделей господарських зв'язків для скорочення дисбалансів у середньо- та довгостроковій перспективі.

В табл. 2.1 наведено показники експорту та імпорту Китаю в 2015-2022 рр.

Таблиця 2.1 – Показники зовнішньої торгівлі Китаю в 2015-2022 рр.

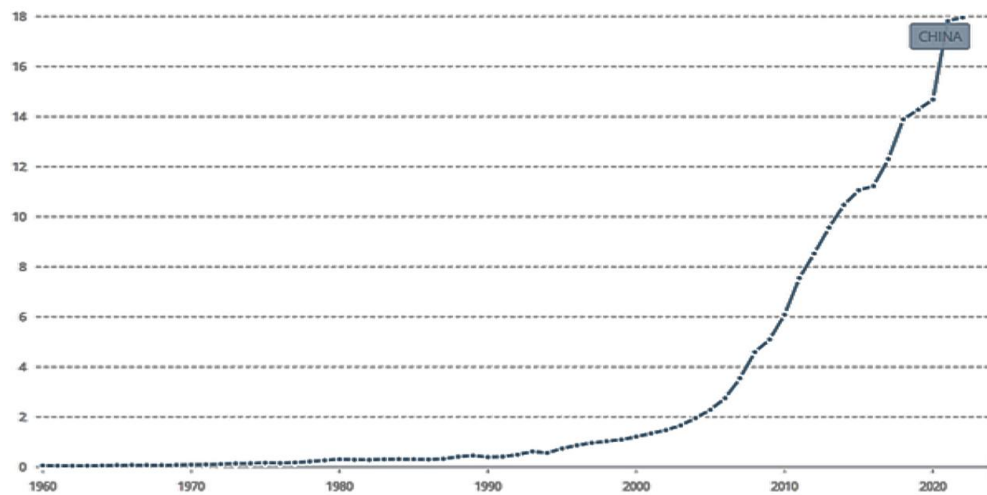
Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Імпорт, млрд. дол..	1679,6	1587,9	1843,8	2134,9	2068,9	2055,6	2691,0	2715,9
Експорт, млрд. дол..	2273,6	2097,6	2263,4	2494,2	2498,5	2590,6	3363,0	3593,6
Темп приросту імпорту порівняно з попереднім роком, %	-14,27	-5,45	16,11	15,79	-3,09	-0,64	30,91	0,93
Темп приросту експорту порівняно з попереднім роком, %	-2,93	-7,73	7,9	10,19	0,17	3,68	29,82	6,86

Джерело: складено автором на основі [44]

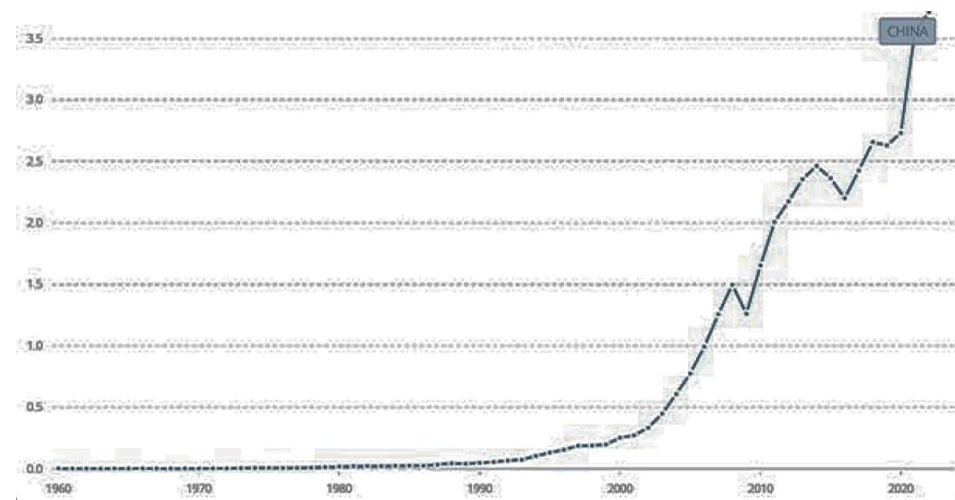
Як бачимо, сукупний експорт з Китаю в 2022 році склав майже 3,6 трлн дол. США. У вартісному вираженні зростання експорту товарів із Китаю в порівнянні з 2021 роком склало 6,86%: експорт товарів зріс на 230,6 млрд доларів (у 2021 році Китай експортував товарів та послуг на суму 3,36 трлн дол.). Щодо імпорту, то у 2022 році він складав 2,71 трлн дол. США, збільшившись порівняно з 2021 роком лише на 0,93%, або на 24,3 млрд. доларів (у 2021 році в Китай було поставлено товарів та послуг на суму 2,69 трлн дол.).

Щоб оцінити вплив зовнішньої торгівлі на економіку Китаю, порівняємо динаміку експорту та ВВП (рис. 2.7). Для цього скористаємось даними Світового банку.

Як видно з рисунку, до 2008 року тенденції розвитку експорту та ВВП Китаю практично однакові, вони зростали по висхідній прямій. Так, у 2008 році обсяг ВВП КНР складав 4,6 трлн. дол. США, а обсяг експорту 1,6 трлн. дол. США, або 35% ВВП. У 2009 році світова фінансова криза вплинула на суттєве зниження експорту КНР, тоді як ВВП продовжив зростання, хоча його темпи уповільнились.

ВВП

Експорт

Рисунок 2.7 – Динаміка ВВП та експорту Китаю в 1960-2022 рр., трлн. дол. США

Джерело: [51]

Необхідно відмітити, що у 2015 році частка послуг у ВВП країни досягнула 50,5%. Таким чином, вперше сфера послуг стала основним компонентом загальної структури ВВП країни. В 2020 році через пандемію обсяг експорту та імпорту послуг в Китаї скоротився та склав 560 млрд дол., що на 25% менше, ніж роком раніше. Менш суттєвим було зниження експорту, він скоротився всього на 8% (рис. 2.8.).

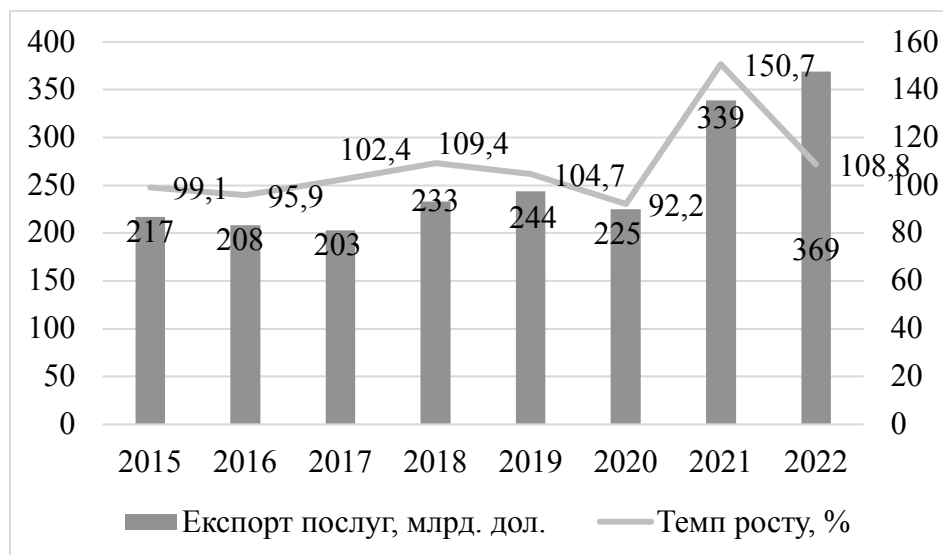

Рисунок 2.8 – Динаміка експорту послуг Китаю у 2012-2022 рр. млрд. дол США

Джерело: складено автором на основі [44]

Як бачимо, у 2021 -2022 роках обсяг експорту послуг Китаю відновився, зокрема в 2021 році збільшився на 50%, а в 2022 р. – на 9%. Більш суттєвим було скорочення імпорту послуг у 2020 році – на 32% (рис. 2.9.). Проте вже у 2021 році імпорт послуг зріс на 29%, а в 2022 році – на 5%.

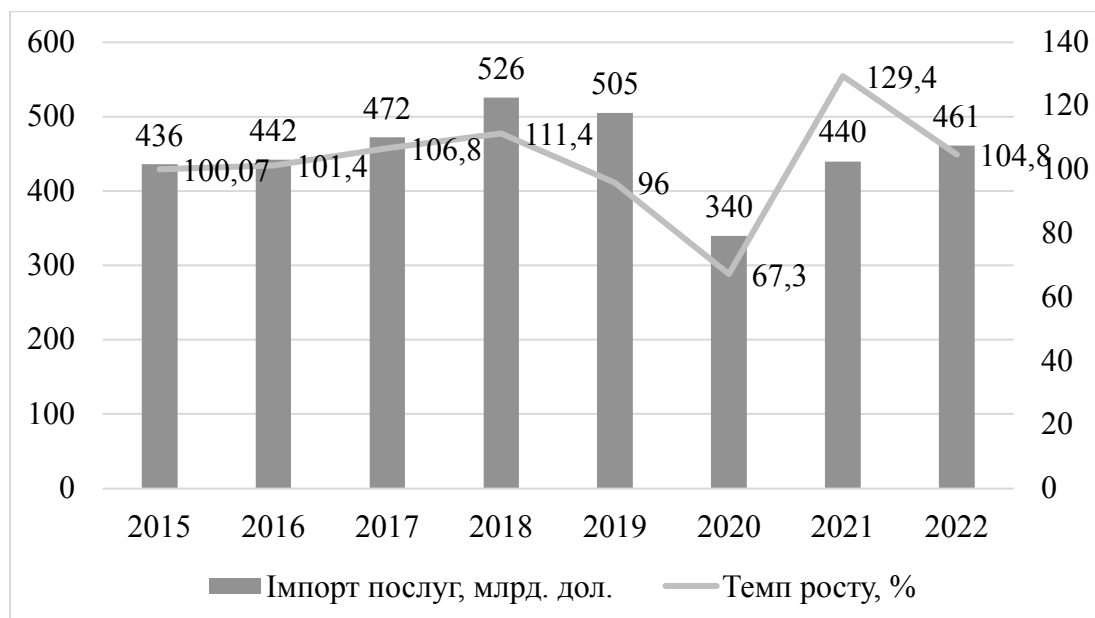

Рисунок 2.9 – Динаміка імпорту послуг в 2012-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [44]

Зокрема, зросли обсяги торгівлі наукомісткими послугами, до яких відносяться: дослідження та розробки (НДДКР), управлінські консультації, інформаційні й комунікаційні послуги, послуги з управління людськими ресурсами, юридичні послуги, бухгалтерський облік, фінансові послуги, маркетингові послуги.

Для розвитку інноваційних розробок в Китаї важливі не лише наукові розробки, але й можливості для успішного підприємництва, насамперед, залучення іноземного капіталу. Так, в 2020 році зарубіжні інвестори інвестували в розвиток китайських підприємств 144 млрд. дол США (рис. 2.10.).

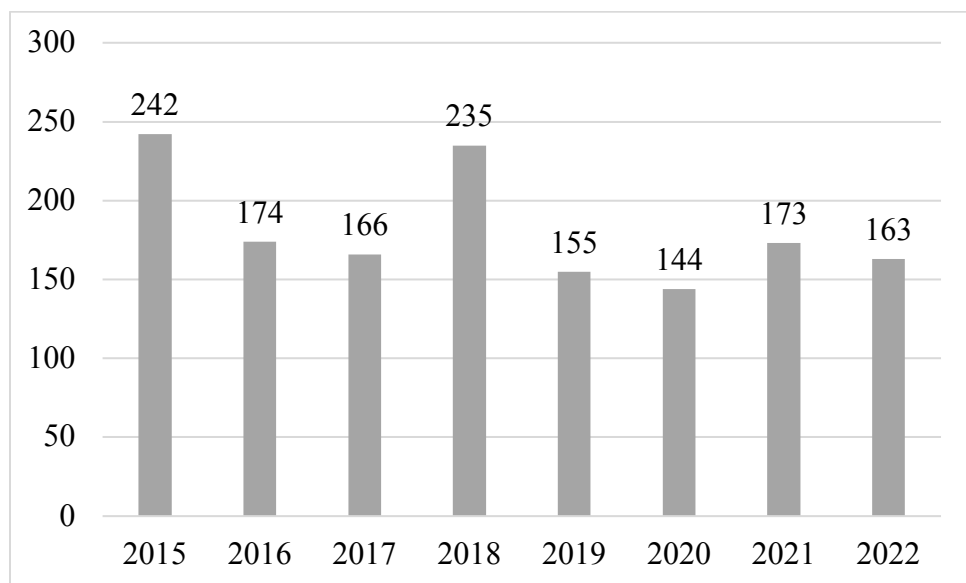

Рисунок 2.10 – Динаміка чистого притоку іноземних інвестицій в економіку Китаю, млрд. дол США

Джерело: складено автором на основі [45]

У 2021 році Китай залучив прямі іноземні інвестиції на суму 173,5 млрд. дол. США, що на 20,2% більше у порівнянні з попереднім роком. В юаневому еквіваленті іноземні інвестиції в економіку КНР склали 1,149 трлн юанів, що на 14,9% більше у річному обчисленні. Прямі іноземні інвестиції в Китай в 2022 році зменшились на 6% порівняно з 2021 роком, що пов'язано з подіями в Україні та санкціями США проти окремих китайських компаній.

Сьогодні економіка Китаю розвивається в структурі чотирнадцятого п'ятирічного плану (2021-2025 рр.), яким затверджено, що роль і значущість

цифрової економіки будуть незмінно підвищуватись [46]. Вона буде найважливішим джерелом розвитку економіки, головним інструментом у підвищенні сукупної продуктивності, двигуном комплексного розвитку сфер виробництва і послуг. Крім того, вона стане найважливішим фактором стійкості і безпеки світової системи промислового поділу праці.

Оскільки Китай прагне стати провідною інноваційною країною до 2035 року, у чотирнадцяту п'ятирічку було покладено амбітний національний технологічний план щодо інноватизації економіки Китаю. Уряд планує досягнути значних проривів у технологіях, а також створити більше національних лабораторій та інноваційних центрів.

В структурі чотирнадцятого п'ятирічного плану акцент зроблений на підвищенні якості економічного розвитку і стійкості економіки країни перед зовнішніми несприятливими факторами. Зокрема, протягом поточної п'ятирічки планується утримувати безробіття в містах у межах 5,5%. Щорічний темп зростання державних і корпоративних витрат на НДДКР повинен становити не менше 7%. Рівень урбанізації повинен становити не менше 65%. Площа території, вкритої лісом, повинна становити 24%, енергоємність ВВП повинна знизитися на 13,5%, викиди вуглекислого газу на одиницю ВВП повинні впасти на 18%. Незважаючи на ставку на зростання споживання, продуктивність праці не повинна відставати від темпів підвищення заробітної плати [47].

За останні роки уряд Китаю вжив низку ініціатив, спрямованих на розвиток підприємництва та інновацій. Власті радикально прискорили процес створення нових компаній, побудували безліч шкіл, полегшили умови в'їзду іноземних експертів для роботи над новими проектами в бізнес-секторі. В рамках Програми масового підприємництва та підтримки інновацій, що проводиться Державною радою КНР, було створено понад 8 тис. інкубаторів та бізнес-акселераторів підприємств. Влада планує інвестувати 180 млн дол. у створення протягом семи років мережі 5G та стимулювати розробку квантових технологій. Проте прискорення цифрової трансформації виснажує запаси мікрочіпів. Реальність технологічного ланцюга постачання суперечить самозабезпеченню [48].

Загалом, враховуючи масштаби Китаю та якість його математичної, наукової та інженерної освіти, рано чи пізно він стане одним з найбільших світових технологічних гігантів. Проте для прискорення цього процесу китайському керівництву слід переосмислити суть своїх законів і програм, зважити всі «за» і «проти» вільного доступу до інформації, приділити належну увагу захисту інформаційних систем, а також враховувати роль транснаціональних корпорацій.

Довгострокові стратегічні плани розвитку Китаю викладені у звіті «Китай 2030 – будуючи сучасне, гармонійне і креативне суспільство», який був розроблений при сприянні Міністерства фінансів Китаю, Науково-дослідного центру розвитку Китаю і Світового банку. На основі аналізу показників розвитку Китаю за останні десятиліття і ситуації у світі автори цього звіту розробили нову довгострокову національну стратегію, виокремивши основні напрями розвитку економіки Китаю, які дадуть змогу використати весь її потенціал і подолати виклики, які постали на шляху її розвитку [50].

В основу нової стратегії розвитку Китаю покладено кілька основних характеристик. По-перше, це підвищення якості економічного зростання. Досягнення Китаю повинні вимірюватись не лише у кількісному вираженні, але й в якісному. Збільшення доходів має супроводжуватися розширенням можливостей для дозвілля, покращанням стану довкілля, почуттям економічної і соціальної безпеки.

По-друге, економічне зростання має бути збалансованим і стійким. Розвиток Китаю був занадто капіталозатратним, орієнтованим лише на промисловість, і надмірно залежав від експорту. Потрібно збільшити частку витрат населення на послуги та споживання, оскільки й дохід на душу населення зростає. Необхідно досягнути вищого балансу у виробництві та наданні послуг, у розподілі доходів між капіталом та працею, а також між сільськими та міськими домогосподарствами.

Наступною характеристикою нової стратегії розвитку Китаю є зміцнення інновацій. Зростання промислового виробництва, як і в попередні періоди, буде вагомим чинником економічного росту, проте розвиток ринку послуг має стати пріоритетним завданням на найближчі десятиліття. Такі послуги, як НДДКР,

логістика, фінанси, навчання, інформаційні послуги й сервісне обслуговування, повинні стати пріоритетними. Потрібно й надалі інтегруватися у світову економіку та поглиблювати спеціалізацію, а також брати участь у глобальних дослідницьких проектах та маркетингових заходах. Якщо Китай успішно сформує культуру відкритих інновацій, то сектор послуг також може бути важливим бенефіціаром, який допоможе країні на шляху до одержання статусу світового експортера високоякісних послуг.

Четвертою характеристикою нової стратегії є повне використання людського потенціалу. Необхідно максимально забезпечити рівність всіх громадян країни, яка б стосувалася не лише державних послуг з охорони здоров'я або освіти, але й економічних можливостей, таких як доступ до фінансування, роботи, отримання можливостей для започаткування власного бізнесу.

Акцент у середньостроковому розвитку буде робитися на цифровій економіці, що буде базуватися на трьох важливих компонентах. По-перше, це нові технології, особливо – інформаційні технології нового покоління, які включають в себе Інтернет речей, хмарні обчислення і штучний інтелект. Ці технології разом формують нову інноваційну інфраструктуру. По-друге, це оновлений попит, який включає в себе попит на цифровізацію, «інтернетизацію» та інтелектуалізацію галузей, пов'язаних з цифровою економікою, а також попит на цифрове державне управління. По-третє, це нові механізми, які полягають в глибокій інтеграції нових пристроїв з такими сферами, як інформаційно-комунікаційні технології, виробництво високотехнологічного обладнання та надання сучасних послуг [51].

Цифрове споживання пошириться на нові сфери економіки. Цифрова економіка продовжить створювати нові моделі споживання в межах всієї економічної системи. Прискориться цифрова інтеграція, цифрова екосистема буде поширюватися на усі сфери, створюючи нові сценарії споживання. Цифрові ланцюжки зміцнять стабільність і безпеку системи промислового поділу праці, а цифрове управління ресурсами стане основним способом розподілу матеріальних благ.

Нова цифрова інфраструктура включає в себе мережі 5G, штучний інтелект, центри обробки даних, промисловий інтернет, міжміські швидкісні залізниці, міський рейковий транспорт, а також технології надвисокої напруги і зарядні станції для автомобілів на нових джерелах енергії. Нова інфраструктура поділяється на три типи:

- інформаційна інфраструктура,
- конвергентна інфраструктура (розумний транспорт, розумна енергія);
- інноваційна інфраструктура (інноваційні інкубатори).

Ядром нової інфраструктури є базові станції 5G, дата-центри, сервери, автомобілі на нових видах енергії та виробничі ланцюжки, пов'язані з цими технологіями. Все це є основою для промислового інтернету, «інтернету речей» (IoT) та «інтернету транспортних засобів» (IoV).

В 2024-2025 рр. роль і значущість цифрової економіки в Китаї будуть підвищуватись. Вона буде найважливішим джерелом розвитку економіки, головним інструментом у підвищенні сукупної факторної продуктивності, двигуном комплексного розвитку сфер виробництва і послуг. Крім того, вона стане найважливішим фактором стійкості і безпеки світової системи промислового поділу праці.

Цифрове споживання пошириться на нові сфери економіки. Цифрова економіка продовжить створювати нові моделі споживання в структурі економічної системи. Прискориться цифрова інтеграція, цифрова екосистема буде поширюватися на усі сфери, створюючи нові сценарії споживання. Цифрові ланцюжки зміцнять стабільність і безпеку системи промислового поділу праці, а цифрове управління ресурсами стане основним способом розподілу матеріальних благ.

Одним з ключових питань розвитку технологій стане поширення мережі 5G, що дозволить розвивати штучний інтелект, телемедицину, безпілотний транспорт, розумні міста. При цьому розвиток високотехнологічних галузей стане основою для створення суспільства високих доходів в умовах четвертої промислової революції, а також стимулюватиме внутрішній попит.

Через поширення технічної культури (ноу-хау) китайські підприємства зможуть скористатися не лише потенціалом національного ринку, але й обсягом накопичених даних, які є основним елементом інноваційного розвитку. За прогнозами, в майбутньому вартість цифрової індустрії перевищить 147 млрд дол., що виведе Китай до 2030 року на лідируючі позиції в цій сфері.

Таким чином, сьогодні уряд Китаю робить акцент на підвищенні якості економічного зростання та стійкості країни перед зовнішніми шоками. На перше місце виходять нарощування інноваційної активності, поліпшення екологічних показників, розвиток ринку праці, зміцнення соціальної стабільності шляхом більш якісного управління процесом урбанізації та боротьба з бідністю. Проведене дослідження показало позитивний взаємозв'язок між економічним зростанням Китаю (динаміка ВВП) та зростанням експорту. Китай за рахунок нарощення експорту, забезпечує вищі темпи економічного зростання. Крім того, наявність великого внутрішнього ринку, допомагала Китаю зберігати позитивну динаміку ВВП навіть в кризові роки (світова фінансова криза, пандемія), хоча експорт в ці періоди скорочувався.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

3.1. Роль міжнародної торгівлі у розвитку економіки України

В умовах поглиблення в XXI ст. у світовій економіці глобалізаційних процесів, Україна не може залишатися осторонь, оскільки її економіка є відкритою, а вектор розвитку є євроінтеграційним. Інтеграція України до світової економічної спільноти і її активна участь в міжнародному поділі праці має велике значення для розвитку її зовнішньоекономічної діяльності.

ВВП України у 2021 році (останній рік, коли економіка України функціонувала в нормальних умовах) становив 200 млрд дол. США, а обсяг зовнішньої торгівлі 162 млрд дол. США, що свідчить про те, що зовнішня торгівля робить істотний внесок в економічний розвиток України.

Далі більш детально розглянемо стан міжнародної торгівлі України в 2015-2023 рр. (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами та ВВП України в 2015-2023 рр., млн дол. США

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ЗТО	89231	75611	109062	122469	133426	120762	161656	110773	127647
Експорт	46648	36362	53979	58973	65684	60713	81245	52421	46722
Імпорт	42584	39349	55083	63496	67742	60049	80410	58352	80925
Сальдо	4064	-2987	-1104	-4523	-2058	664	835	-5931	-34203
ВВП	90615	93270	112154	130832	153781	155582	200058	129776	164446
Індекс відкритості економіки	98,5	81,1	97,2	93,6	86,8	77,6	80,8	85,4	77,6
Залежність країни від міжнародної торгівлі	49,2	40,5	48,6	46,8	43,4	38,8	40,4	42,7	38,8

Джерело: складено автором на основі [54]

Протягом аналізованого періоду спостерігалось зростання обсягів зовнішньої торгівлі України в 2017-2019 рр. на 10-40%. У 2020 році зовнішньоторговельний оборот скоротився через негативний вплив пандемії, але наступного року його обсяги вже відновилися, продемонструвавши зростання більше 30%. Однак війна 2022 року обвалила зовнішню торгівлю на 40%. Зважаючи на знищення частини експортного потенціалу України, та забезпечення її оборонних потреб у 2023 році спостерігається загрозливе скорочення експорту та зростання обсягів імпорту. Якщо у 2021 році спостерігалось позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, то у 2022 році воно було негативним і складало 5,9 млрд. дол. США. У 2023 році його обсяг зріс у 5,8 разів – до 34,2 млрд. дол. США.

Міра залежності країни від міжнародної торгівлі свідчить про скорочення залежності від України від міжнародної торгівлі протягом аналізованого періоду. Оскільки у 2023 році цей показник становив 38,8%, то за методологією Україна відноситься до середньо залежних країн (діапазон 14-44%), хоча в 2018 році вона відносилася високо залежних країн.

Щодо індексу відкритості економіки (зовнішньоторговельної квоти), то протягом аналізованого періоду спостерігається її зниження, і невідповідності нормі. Так у 2023 році вона становила 77,6%, тоді як норма $\geq 90\%$. Протягом аналізованого періоду в межах норми індекс відкритості економіки був у 2015, 2017 та 2018 роках.

На рис. 3.1. показано темпи приросту показників зовнішньої торгівлі та ВВП України в 2016-2023 рр. Як бачимо, в 2016 р, 2020 р. та 2022-2023 рр. показники зовнішньої торгівлі скорочувалися, натомість ВВП зазнав значного скорочення лише у 2022 році. Скорочення показників у 2020 році пов'язане із наслідками шоків світової економіки через пандемію коронавірусу. Оскільки українська економіка глибоко інтегрована у світову економічну структуру, і в Україні також вводились карантинні заходи, відповідно уповільнився економічний розвиток, а обсяги угод із зовнішньоторговельної діяльності значно скоротились (експорт на 7,6%, імпорт на 11,4%).

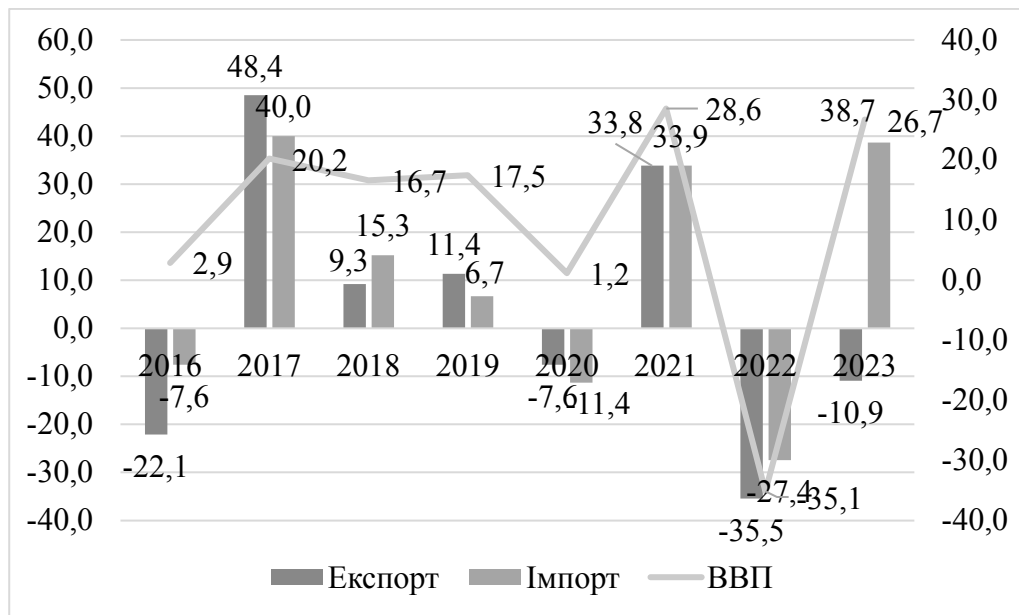

Рисунок 3.1 – Темпи приросту показників зовнішньої торгівлі та ВВП України, %

Джерело: складено автором на основі [54]

Проте вже в 2021 році світова економіка почала відновлюватися та стрімко зростати, чому сприяв відкладений попит на товари та послуги на період карантину. Відповідно зросли й показники зовнішньої торгівлі – у 2021 році експорт зріс на 33,8%, а імпорт на 33,9%. Одночасно із цим, у 2021 році збільшилося позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Так, різниця між експортом та імпортом становила 835 млн.дол. США.

У 2022 році через початок повномасштабної війни зовнішня економіка України обвалилася через різке скорочення експортного виробництва, ускладнення та унеможливлення в деяких регіонах України організації експортної логістики. В умовах морської блокади та закриття неба, єдиним кордоном, через який відбувалися зовнішньоторговельні операції України залишився західний кордон, який через перенавантаження мав обмежену пропускну спроможність. Зважаючи на це, експорт у 2022 році скоротився на 35,5%, а імпорт – на 27,4%. Суттєво зросло негативне сальдо зовнішньої торгівлі, яке становило 5,9 млрд. дол. США. Основними причинами даної тенденції стало підвищення вартісних обсягів ввезення в Україну продукції для задоволення потреб стратегічних галузей, таких

як: продукція хімічної промисловості, паливно-енергетичні товари, машини, устаткування, транспорт [28, с. 59].

Важливо відмітити, що реальний негативний вплив воєнних дій на показники зовнішньої торгівлі України в 2022 році ще більш серйозний, оскільки офіційні статистичні дані враховують дані двох довоєнних місяців, протягом яких зростали обсяги торгівлі, та за попередніми прогнозами 2022 рік повинен був стати одним з найуспішніших для України щодо показників зовнішньої торгівлі. Про це свідчать дані рис.В.1 (Додаток В), де показані щомісячні зміни в обсягах імпорту товарів у 2021 і 2022 роках відповідно. Як бачимо, після січня-лютого 2022 року спостерігається обвал імпорту приблизно в два рази. Кабінет Міністрів України для забезпечення функціонування економіки в умовах воєнного стану затвердив перелік товарів критичного імпорту - ті групи товарів, які були потрібні для підтримки виробництва в Україні, насамперед, це нафта і нафтопродукти, гази нафтові та вугілля, лікарські засоби і медичні вироби різного призначення.

Аналогічна ситуація характерна і показникам експорту. В січні-лютому 2022 року спостерігається відновлення експорту українських товарів після пандемії, загалом у 2021 році експорт зростав щомісячно та демонстрував виражену тенденцію до нарощування обсягів угод і надалі (рис. В.2. Додаток В).

Початок війни став катастрофою для українських експортерів, що є очікуваним у реаліях воєнного стану. Експорт скоротився більше, ніж на 35 %. Проте, якщо на початку вторгнення він скоротився в більше ніж у два рази, то з другої половини 2022 року спостерігалось поступове його відновлення. Звичайно, про довоєнні обсяги мова не йшла, але бізнес, який на початку повномасштабного вторгнення перебував в стані шоку, влітку 2022 року почав поступово відновлювати свою діяльність. Звичайно, експортери зазнали величезних втрат від призупинення дії контрактів та відвантажень товарів, руйнування чи пошкодження виробничих потужностей і складів із готовою продукцією.

Зовнішня економіка України, насамперед, орієнтована на експорт, причому частка експорту товарів в сукупному експорті складає більше 80%. Однак інтеграція України у світові ринки має сильно виражений сировинний характер, про що

свідчить те, що найбільшу питому вагу у товарному експорті України займає продукція ресурсного характеру. Така ситуація спостерігається протягом всього періоду незалежності України, створює проблеми для її економічного розвитку і викликає нагальну потребу у диверсифікації структури експорту через нарощування частки більш високотехнологічної продукції. Україна найбільше експортує ті види товарів, для яких характерний спадаючий потенціал, тобто чим більше буде вироблятися сировини, тим вищою буде її виробнича собівартість. Основу українського експорту складає продукція з малим рівнем переробки, зокрема найбільша частина експортних угод припадає на такий товар як залізна руда, металургійні напівфабрикати та сільськогосподарська продукція [28, с. 60].

Незважаючи на суттєве скорочення експортних угод, певні групи товарів, такі як мінеральні продукти, продовольчі товари і сільськогосподарська продукція, деревина і целюлозно-паперові вироби, метали і вироби з них, показали позитивне сальдо, хоча і менше у порівнянні із довоєнним періодом. Це свідчить про їх високий експортний потенціал (табл. 3.2).

Натомість відносно товарів, які Україна імпортує, то найбільша частка імпорту (після енергоносіїв) припадає на товари зі зростаючим потенціалом, в першу чергу це сільськогосподарська техніка, а також електроніка, побутова техніка. Кожного разу після розробки нових сучасних моделей цих товарів, собівартість їх виробництва суттєво скорочується.

Імпорт товарів у 2022 році зростав, починаючи з березня. Традиційно Україна, яка суттєво залежить від енергоносіїв, найбільше імпортувала товарів з категорії нафто- і паливно-енергетичних продуктів, друга позиція - це машини, устаткування і транспорт, що пов'язане із заміщенням пошкодженого через бойові дії та ракетно-бомбові удари виробничого обладнання, транспорту, забезпечення потреб ЗСУ. Спостерігається значне зростання імпорту у категорії «інші» товари, що пояснюється впливом воєнного часу, оскільки до цих категорій відноситься гуманітарна допомога, дипломатичні і консолідовані вантажі, а також міжнародні експрес-відправлення.

Таблиця 3.2 – Зовнішня торгівля товарами в 2015 та 2022 рр., %

Код товару	Назва товару	2015		2022	
		Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
1–24	Продовольчі товари і продукція с/г	38,3	9,4	53,0	10,9
25–26	Мінеральні продукти	6,8	2,2	7,4	0,6
27	Паливно-енергетичні товари	1,3	29,0	2,4	23,2
28–40	Продукція хімічної промисловості	6,7	20,5	4,0	17,1
41–43	Шкірсировина, хутро і вироби з них	0,3	0,4	0,2	0,4
44–49	Деревина і целюлозно-паперові вироби	4,5	2,7	4,9	1,7
50–67	Текстиль, текстильні вироби, взуття	2,3	4,5	1,9	5,5
68–70	Вироби з каміння, скла, кераміка	0,9	1,4	0,7	1,2
72–83	Метали і вироби з них	24,8	5,3	13,6	4,7
84–90	Машини, устаткування й транспорт	12,5	22,5	9,5	28,9
	Інші товари	1,6	2,1	2,4	5,8

Джерело: складено автором на основі [54]

Бойові дії в Україні на роки назад в своєму розвитку повернули економіку країни, зруйнували логістичну та виробничу інфраструктуру, викликали суттєві втрати людського капіталу, завдали шкоди виробникам через втрату ресурсів електроенергії. Бойові дії на початку вторгнення відбувались на території дев'яти областей України, нарізі окуповано територію шести областей (4% території Харківської, 99% – Луганської, 60% – Донецької, 67% – Запорізької, 88% – Херсонської, 4% – Миколаївської), внесок яких у загальну структуру ВВП країни за самими мінімальними оцінками становив 20%.

За оцінками уряду України та експертних компаній загальні непрямі втрати економіки країни через воєнні дії складають близько 600 млрд. дол. США (обмеження надходження інвестиційних ресурсів, скорочення обсягів ВВП, відтік кадрового потенціалу, підвищення витрат на оборонний сегмент і соціальну підтримку). З них прямі збитки, які безпосередньо пов'язані із руйнуванням критичної інфраструктури країни складають 100 млрд дол. США. Щоденно з бюджету країни витрачається мінімум 2 млрд.грн. на забезпечення комплексного захисту і підтримку економічної структури. Це колосальний розмір збитків, який без надання міжнародної фінансової підтримки може привести економічну систему України до колапсу, оскільки суттєво скоротились джерела наповнення бюджетних

ресурсів [53]. Крім того, війна продовжується, щодня росія обстрілює українські міста, руйнуючи їх, тому втрати від наслідків війни лише зростають.

За таких умов зовнішня торгівля є важливим джерелом утримання національної економіки за складних умов воєнного стану. Розуміючи це, ворог прикладає максимальних зусиль, щоб скоротити можливості України до організації зовнішньоекономічної співпраці з іншими країнами світу. Морська блокада, систематичне знищення зернової та портової інфраструктури є переконливими доказами цього. Можна навести ще один приклад, як тільки Україна відновила експорт електроенергії в Європу у березні 2024 року, ворогом відразу було скоєні всі можливі дії щодо руйнації української енергетичної системи. Через декілька масових ракетних атак ПАТ «Центроенерго» втратив 100% своїх генеруючих потужностей. А Україна тепер змушена імпортувати електроенергію, хоча за словами експертів це не допоможе уникнути екстрених відключень. Додатковим викликом для зовнішньої торгівлі України стала блокада її кордонів з ЄС. Так, в листопаді 2023 року польські перевізники перекрили пропускні пункти з Україною, пізніше до них долучилися польські фермери. Така ситуація не лише гальмує потік товарів в послуг, але й істотно ускладнює економічну діяльність обох країн. Проте є і позитивні виклики – незважаючи на безперервні бойові дії, атаки ворога по інфраструктурі і цивільних об'єктах, Україні вдалося відновити роботу глибоководних морських портів та портів Дунайського регіону.

Таким чином, слід відмітити, що економіка України є глибоко інтегрованою у світову економіку, тому вона залежить від процесів, які там відбуваються. Зважаючи на це, світові кризи, пандемії та інші процеси впливають на показники зовнішньої торгівлі України. З 2022 року в Україні точиться війна, яка стала основною причиною скорочення обсягів як зовнішньоекономічної діяльності, так і уповільнення економічного зростання в цілому. Масові руйнування підприємств, складів, логістичних ланцюгів, окупація, падіння попиту через втечу значної частини населення за кордон – ось основні фактори цього, проте цей перелік значно більший. В результаті цього зовнішньоторговельний оборот у 2022 році скоротився на 31%, експорт на 35,5%, імпорт – на 27,4%. У 2023 році за рахунок зростання

обсягів імпорتنих угод на 38,7% зовнішньоторговельний оборот зріс на 15%, при цьому експорт скоротився на 11%. У 2023 році негативне сальдо зовнішньої торгівлі зросло у 5,8 разів і склало 34,2 млрд. дол. США.

3.2. Напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики України в сучасних умовах

Як зазначалось у попередньому розділі, сьогодні Україна перебуває у складних політичних та економічних умовах через розв'язання повномасштабної війни. Через російське повномасштабне вторгнення економіка України у 2022 року зазнала найбільших з часів Другої світової війни втрат. Відповідно початок повномасштабної війни призвів до формування проблем в усіх галузях національної економіки, особливо у галузі зовнішньої торгівлі.

Під час війни важко прогнозувати, як буде розвиватися економіка країни, в тому числі і зовнішня торгівля, адже незважаючи на те, що в деяких галузях Україна розпочала відновлення і навіть повільне зростання, в інших - через руйнування ситуація постійно погіршується. Але навіть в такій ситуації необхідно приймати заходи щодо стабілізації та удосконалення зовнішньоторговельної політики, що в умовах війни вимагає комплексного підходу, зокрема потрібно працювати одночасно в наступних *напрямах* (табл. 3.3.).

Таблиця 3.3 – Напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики

№	Напрямок	Характеристика
1	Диверсифікація структури торгових партнерств.	Розширення географії торговельних зв'язків допомагає скоротити залежність від одного ринку. Пошук нових партнерів та розвиток торговельних відносин з іншими країнами може допомогти скоротити негативний вплив війни на економіку. Наприклад, у Додатку Г. наведено географічну структуру зовнішньої торгівлі України у I півріччі 2023 року. Як бачимо, більша частина укладених зовнішньоторговельних операцій припадає на країни ЄС. Проте необхідно розвивати і інші напрямки, в першу чергу країни Азії та Африки. Паралельно слід розвивати внутрішній ринок, оскільки збільшення обсягів виробництва та споживання внутрішніх товарів може скоротити залежність від імпорту, який, як було зазначено вище, у 2023 році зріс на 40%.

№	Напрямок	Характеристика
2	Створення торговельних блоків та альянсів	укладання торговельних угод з іншими країнами може забезпечити додаткову підтримку та захист від негативних наслідків війни
3	Дипломатичні заходи	Активна робота на дипломатичному рівні з міжнародними партнерами України щодо врегулювання конфлікту може допомогти як знизити напругу (наприклад, досягнення мирних домовленостей, чи розблокування Чорного моря для вільного судноплавства), так і сприяти посиленню реалізації ініціатив із надання міжнародної допомоги Україні
4	Забезпечення економічної стабільності	Важливим питанням є збереження економічної стабільності в умовах війни, за рахунок внесення змін у регуляторну політику. Адже воєнний стан – це специфічний правовий режим, в умовах якого не всі ринкові інструменти впливу на зовнішню торгівлю є доцільними та ефективними. Сьогодні змінюються юридичні механізми регулювання зовнішньоторговельної діяльності, впроваджуються нормативно-правові акти, які впорядковують експортну та імпорتنу діяльність підприємств під час режиму воєнного стану. Україна посилила заборони стосовно співпраці із контрагентами, пов'язаними з країною-агресором. Крім того, Україна приєдналася до Конвенції про процедуру спільного транзиту, за рахунок чого українські підприємства отримали можливість транспортувати свої вантажі через територію країн-членів ЄС та інших країн-учасниць Конвенції, не оформлюючи їх транзит у кожній з цих країн, що істотно полегшує зовнішню торгівлю країни і сприяє удосконаленню логістичних зв'язків
5	нарощування вкладання інвестиційних ресурсів у військово-промисловий комплекс	Підтримка і розвиток військово-промислового комплексу може дати новий поштовх для зростання обсягів зовнішньої торгівлі за рахунок збільшення товарообігу із зарубіжними компаніями у сфері озброєння

Джерело: складено автором на основі [28]

В сучасних умовах, коли правила роботи з валютою та операціями імпорту-експорту товарів постійно змінюються, суб'єктам господарювання необхідно володіти актуальною інформацією для безперебійного ведення бізнесу. Національний банк України регулярно аналізує ситуацію на валютному та фінансовому ринку та уточнює інструменти регулювання, ураховуючи, зокрема, запити громадян, бізнесу, волонтерів та державних органів, а також беручи до уваги рівень ліквідності банківської системи.

Важливий вплив на зовнішню торгівлю України в умовах воєнного стану мав режим лібералізації торгівлі з ЄС. Так, 3 червня 2022 року ЄС опублікував

Регламент 2022/870 про тимчасову лібералізацію торгівлі, що доповнює торговельні пільги, які застосовуються до українських товарів [55]. За надзвичайно прискореним процесом прийняття рішень 27 квітня 2022 року Європейська Комісія внесла цю пропозицію, через три тижні її схвалив Європейський парламент на пленарному засіданні, а Рада ЄС ухвалила її вже 24 травня. Тимчасові та виняткові заходи сприятимуть підтримці та розвитку торговельних потоків з України до ЄС за допомогою трьох дій, дійсних протягом одного року:

1. тимчасове призупинення дії всіх невикладених мит відповідно до Розділу IV Угоди про асоціацію між ЄС та Україною про створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі;

2. тимчасове нестягнення антидемпінгового мита на імпортовані товари походженням з України;

3. тимчасове призупинення використання єдиних правил імпорту (захисних заходів) відносно імпорту походженням з України [11].

Ініціативи ЄС з надання допомоги Україні в умовах війни у значній мірі базуються на форматах та механізмах взаємодії, побудованих ще до повномасштабного вторгнення. Ці формати співпраці України та ЄС можна поділити та згрупувати за такими категоріями:

- політичний діалог;
- взаємодія відносно імплементації Угоди про асоціацію;
- проекти допомоги ЄС для фінансування фундаментальних політичних та економічних реформ.

Таке перетворення «євроінтеграції мирного часу» у підтримку України в умовах повномасштабної війни здійснюється в рамках Угоди про асоціацію України та ЄС, яка містить плани відносно лібералізації торгівлі товарами і послугами, а також сфери державних закупівель. Проте необхідно відмітити, що сьогодні окремі частини торговельної частини Угоди про асоціацію України та ЄС вже практично вичерпали свій потенціал. Тому на думку вітчизняних урядовців, в рамках Угоди про асоціацію оновлення потребують:

- поглиблення секторальної інтеграції;

- перегляд умов торгівлі в таких сферах: електронні комунікації, технічне регулювання, торгівля послугами, сфера захисту навколишнього середовища;
- торговельні (тарифні) параметри для нарощування обсягів торгівлі.

У цьому контексті необхідно прийняти до уваги те, що, по-перше, переговори щодо оновлення Угоди про асоціацію України та ЄС – складний і доволі неоднозначний процес, зважаючи як на розбіжності в позиціях країн-членів ЄС, так і на зміни кон'юнктури європейських ринків та інтереси європейських товаровиробників. По-друге, глибина та масштаби оновлення Угоди про асоціацію України та ЄС залежать не лише від політичної волі сторін, але й від внутрішніх процесів, що відбуваються в Україні. По-третє, у рамках Угоди про асоціацію України та ЄС є можливість досягнення високого рівня співробітництва між сторонами за умови взаємного виконання зобов'язань

Україна 28 лютого 2022 року через декілька днів після початку вторгнення, подала офіційну заявку на членство в ЄС, запустивши таким чином процес офіційного вступу до цього інтеграційного об'єднання. А вже через декілька місяців (23 червня) лідерами 27 країн-учасниць ЄС було ухвалено рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Євросоюзі [53].

Статус кандидата в члени ЄС, як правило, означає ряд переваг для країни (Додаток Д). Після отримання Україною статусу кандидата ЄС вже не розглядає її як «сіру» зону, буфер між цивілізованою частиною ЄС і тоталітарною росією, а демонструє готовність до більш тісної інтеграції України в структури ЄС, надання їй допомоги у відновленні економічної системи після війни і досягнення високих критеріїв членства в ЄС. Статус кандидата на вступ до ЄС для України, по суті, значно підвищує рівень відповідальності ЄС за процеси в економічній, політичній, соціальній та гуманітарній сферах України, а також за досягнення Україною значного прогресу в цих сферах.

Перспектива членства України в ЄС є важливим драйвером проведення реформ, який супроводжується реалізацією ініціатив та проектів із фінансування зі сторони ЄС. Статус кандидата на вступ до ЄС робить Україну повноправним членом програм та ініціатив ЄС, відкритих як для країн-учасниць ЄС, так і для країн

зі статусом кандидата. У цьому статусі для України буде доступна фінансова допомога ЄС, що призначена для країн, які готуються до вступу в ЄС, та надається у формі інвестицій, грантів, технічної допомоги.

Співпрацюючи з Україною, функціональні структури ЄС щодо питань відновлення української економіки, можуть розглядати проекти не лише через призму допомоги постраждалій країні від збройної агресії, але й через призму інвестицій у наближення України до стандартів ЄС, як майбутнього його учасника.

Єврокомісія 18.05.2022 р. в своєму Комюніке вже заявила, що планує свою майбутню діяльність по післявоєнному відновленню економіки України за такими основними напрямками [52]:

1. відбудова країни, в першу чергу її інфраструктури, сфери освіти, охорони здоров'я, зруйнованого житла, а також покращення її енергетичної й цифрової стійкості у відповідності із новітньою європейською політикою й стандартами;
2. продовження модернізації країни і основних її інститутів з метою забезпечення якісного управління і верховенства права, надання адміністративної підтримки та технічної допомоги, як на регіональному, так і на місцевому рівні;
3. запровадження регуляторного і структурного порядку денного для поглиблення економічної і соціальної інтеграції України і її населення з ЄС;
4. підтримка відновлення української економіки за рахунок покращення її конкурентоспроможності, розширення зовнішньої торгівлі та стимулювання розвитку приватного сектору, а також забезпечення цифрової і «зеленої» трансформації економіки.

Із заяв Єврокомісії випливає, що рамкові умови для внеску ЄС у відбудову України формуватимуть наступні важливі компоненти:

- Фонд відбудови України – новий у ЄС фінансовий інструмент, створений спеціально для фінансування заходів по відбудові України і зближення її економіки з європейською;
- підключення України до вже діючих програм ЄС, серед яких і змішане фінансування й гарантії під егідою інструментів Сусідства, Розвитку і Міжнародного співробітництва.

Традиційно для програм ЄС ці фінансові механізми будуть мати дієві запобіжники для цільового і ефективного використання їх коштів. Ці реформи та фінансові інструменти у випадку їхньої успішної імплементації дозволять глибше інтегрувати економіку України в єдиний ринок ЄС, поліпшити бізнес-середовище в Україні, залучити необхідні прямі іноземні інвестиції.

Економіка України в умовах реалізації Угоди рухається в напрямку спрощення та примітивізації, основною причиною чого став процес деіндустріалізації. Так, випуск промислової продукції за перші п'ять років дії Угоди (2015-2019 рр.) скоротився на 5,5%, а з урахуванням колапсу через пандемію у 2020 р. скорочення становило 8,1%. Питома вага товарів високотехнологічного експорту в загальному обсягу експорту продукції промисловості України у 2014 р. складала 7,5%, у проблемному 2015 р. зросла до 8,5%, а у 2018 р. знизилася до 5,4%, тоді як в ЄС такий показник у середньому складає 15,6%, а у світі – 20,8%. У 2022 році взагалі за даними Міністерства фінансів України близько 30% українських підприємств повністю припинили господарську діяльність, і лише 45% частково працюють, що створило величезний дефіцит в державному бюджеті [54].

Трансформація української економіки повинна бути направлена з однієї сторони на поступову інтеграцію українських виробників в систему міжнародних економічних зв'язків, а з другої – на залучення іноземних компаній до діяльності в Україні.

Міністерство економіки України зазначає, що падіння обсягів зовнішньої торгівлі могло бути ще більшим. Їх вдалося уповільнити за рахунок реалізації вчасно прийнятих заходів, таких як, лібералізація оподаткування, державна підтримка експортерів-виробників, спрощення певних правил митного оформлення, страхування експорту, запровадження економічного «безвізу», тобто тимчасове призупинення Європейським Союзом дії імпорتنих мит стосовно українських товарів, а також квот та інших заходів нетарифного регулювання [56]. В результаті цього українські підприємства отримали можливість більш легкого входження на європейський ринок. Важливе значення для зовнішньої торгівлі має «митний безвіз», який почав діяти для України з 1 жовтня 2022 р. за рахунок

приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Умови спільного транзиту повинні стати важливим поштовхом для розширення ринків збуту для продукції українських підприємств-експортерів. Однак для того, щоб всі українські підприємства-експортери повноцінно могли скористатися перевагами спільного транзиту, їм необхідно пройти певні процедури і надати відповідні гарантії, які уже діють у країнах-членах Конвенції про процедуру спільного транзиту.

Наразі впроваджено єдині для усіх правила декларування і контролю транзитних переміщень товарів із використанням спільної системи NCTS (New Computerised Transit System). Основною метою впровадження цієї системи є насамперед оперативний обмін інформацією (в режимі реального часу) про усі етапи митного оформлення товарів із використанням електронних повідомлень. Результатом цього є покращення ефективності застосування, насамперед, механізму аналізу митних ризиків та недопущення порушення митних правил. Система NCTS об'єднує всі митні організації держав-учасниць Конвенції, що дозволяє їм отримувати доступ до митної інформації митниць інших країн в режимі реального часу через оформлення лише одного транзитного документу.

Отже, не зважаючи на повномасштабну війну і режим воєнного стану, Україна все ще зберігає перспективи та необхідні ресурси для розвитку зовнішньоторговельної діяльності. Для цього їй необхідно: створити сприятливі умови для стимулювання зовнішньої торгівлі та залучення інвестиційних ресурсів, забезпечити стабілізацію зовнішніх торгівельних операцій, удосконалити співпрацю з іншими країнами в контексті економічного та науково-технічного співробітництва, розвивати послуги з підтримки бізнесу та зовнішньої торгівлі.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного в роботі дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Було встановлено, що міжнародна торгівля – це обмін товарами, послугами та капіталом між країнами. Вона забезпечує можливість спеціалізації виробництва, підвищення ефективності та розширення масштабів виробництва. Міжнародна торгівля відіграє важливу роль у глобальній економіці, надаючи країнам доступ до необхідних їм ресурсів, ринків та технологій.

2. Визначено, що в регулюванні міжнародної торгівлі держава застосовує такі інструменти впливу: міждержавні угоди та договори; митні тарифи; заходи, що стимулюють експорт та імпорт; обмежувальні умови. Найбільш потужною і широкою за системою глобального регулювання торгівлі є ГАТТ/СОТ. Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі містить широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються міжнародними організаціями. Істотну роль відіграють також двосторонні угоди, як галузеві, так і торгово-економічні, в яких розглядаються окремі аспекти міжнародної торгівлі. Іншою формою є багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі в рамках міжнародних організацій. Для регулювання міжнародної торгівлі національними урядами можуть застосовуватись економічні, правові, фінансові та адміністративні механізми. Механізми державного регулювання міжнародної торгівлі засновані на використанні структури багатосторонніх інструментів регулювання зовнішньоторговельних зв'язків, які взаємодіють між собою та взаємодоповнюють один одного.

3. Дослідження динаміки розвитку міжнародної торгівлі показало, що у 2022 році вартість угод із міжнародної торгівлі товарами та послугами становила 31,0 трлн. дол. США, що на 13% більше, ніж у попередньому році. У той час як обсяги торгівельних угод із продажу товарів перевищили допандемічний рівень вже у 2021 році, обсяги торгівельних операцій по наданню послуг досягнули допандемічного рівня у 2022 році. Загалом міжнародні відносини з 70-х років минулого століття

стають все більш складними, а економічна взаємозалежність між державами поглиблюється. Цей взаємозв'язок став результатом технологічного прогресу, який зменшив витрати на транспортування та зв'язок, що призвело до глобалізації економіки. У міжнародній торгівлі задіяні кілька великих гравців, які домінують на глобальному ринку, на певному ринку товарів та послуг. Це країни, які чинять вагомий вплив на міжнародну торгівлю як з точки зору впровадження регулятивних інструментів, так і з точки зору формування попиту на товари та послуги. До основних факторів, які останніми роками чинять вагомий тиск на розвиток міжнародної торгівлі, слід віднести поширення глобальних угод та альянсів, які стали ключовими гравцями у формуванні тенденцій з динаміки показників світової торгівлі. Ще одним із найбільш суттєвих впливів технологій на міжнародну торгівлю стало розширення обсягів електронної комерції. Електронна комерція дозволяє компаніям незалежно від їх розміру, профілю діяльності та маркетингового бюджету відносно легко продавати свої продукти та послуги клієнтам у різних регіонах світу. Наступним важливим фактором розвитку міжнародної торгівлі є трансформація глобальних ланцюгів постачання. Компанії тісно співпрацюють із мережею постачальників, виробників і дистриб'юторів, що розташовані на різних континентах. Останнім часом на міжнародну торгівлю посилив свій негативний вплив такий фактор як геополітична напруженість. Торговельні війни між США та КНР, реальні війни в Україні та Секторі Газа, загроза судноплавства на Близькому сході зі сторони терористів Йємена, міжнародні санкції та політичні конфлікти можуть формувати негативні наслідки для подальшого розширення обсягів міжнародної торгівлі та форм її організації.

4. Міжнародна торгівля позитивно впливає на економічне зростання країн через збільшення обсягів виробництва товарів та послуг і розширення виробничих потужностей, стимулювання інвестиційних розробок і проектів, технологічний прогрес, а також розподіл ризиків та стабілізацію розвитку економічної системи. Економічне зростання країни на основі реалізації принципів міжнародної торгівлі відбувається за рахунок нарощування обсягів її експортних угод. Модель зростання, орієнтована на міжнародну торгівлю, збільшує обсяги зовнішньої торгівлі країни і

може стимулювати її розвиток. Зовнішня торгівля є важливою умовою для економічного зростання і суттєво впливає на економічну політику країни. Вона розширює виробничі потужності, дозволяє формувати вигоду від економії на масштабах виробництва та полегшує доступ до зовнішніх ринків.

5. Сучасна модель економічного зростання в КНР базується на визначальній ролі уряду та інших органів державної влади в макроекономічному регулюванні, створенні ринкового середовища, безпосередньому розподілі ресурсів, залученні іноземного капіталу, експортній орієнтації економіки. Сьогодні економіка Китаю розвивається в структурі чотирнадцятого п'ятирічного плану (2021-2025 рр.), яким затверджено, що роль і значущість цифрової економіки будуть незмінно підвищуватись. Оскільки Китай прагне стати провідною інноваційною країною до 2035 року, у чотирнадцяту п'ятирічку було покладено амбітний національний технологічний план щодо інноватизації економіки Китаю. Уряд планує досягнути значних проривів у технологіях, а також створити більше національних лабораторій та інноваційних центрів.

6. В умовах поглиблення в XXI ст. у світовій економіці глобалізаційних процесів, Україна не може залишатися осторонь, оскільки її економіка є відкритою, а вектор розвитку є євроінтеграційним. Інтеграція України до світової економічної спільноти і її активна участь в міжнародному поділі праці має велике значення для розвитку її зовнішньоекономічної діяльності. ВВП України у 2021 році (останній рік, коли економіка України функціонувала в нормальних умовах) становив 200 млрд дол. США, а обсяг зовнішньої торгівлі 162 млрд дол. США, що свідчить про те, що зовнішня торгівля робить істотний внесок в економічний розвиток України. У 2022 році внаслідок початку повномасштабної війни зовнішня економіка України обвалилася через різке скорочення експортного виробництва, ускладнення та унеможливлення в деяких регіонах України експортної логістики. Початок війни став катастрофою для українських експортерів, в результаті цього зовнішньоторговельний оборот у 2022 році скоротився на 31%, експорт на 35,5%, імпорт – на 27,4%. У 2023 році за рахунок зростання імпорту на 38,7% зовнішньоторговельний оборот зріс на 15%, при цьому експорт скоротився на 11%.

У 2023 році негативне сальдо зовнішньої торгівлі зросло у 5,8 разів і склало 34,2 млрд. дол. США.

7. Під час війни важко прогнозувати, як буде розвиватися економіка країни, в тому числі і зовнішня торгівля, адже не зважаючи на те, що в деяких сферах Україна розпочала відновлення і навіть повільне зростання, в інших внаслідок руйнувань ситуація погіршується. Але навіть в такій ситуації необхідно приймати заходи щодо стабілізації та удосконалення зовнішньоторговельної політики, що в умовах війни вимагає комплексного підходу, зокрема потрібно працювати одночасно в таких напрямках: диверсифікація торгових партнерів, розвиток внутрішнього ринку, забезпечення економічної стабільності, створення торговельних блоків та альянсів, стимулювання інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підручник: у 2 кн./ С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін., за ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. К.: Знання, 2009. 723 с.
2. Баланчук І. С. Побудова інноваційної системи в Китайській Народній Республіці. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 1 (9). С. 23–35.
3. Білоусько Т. Ю. Міжнародна торгівля як фактор підвищення глобальної конкурентоспроможності України. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2. С. 233–241.
4. Бутинець Ф. Ф., Жиглей І. В., Пархоменко В. М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності: підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». 2-е вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2001. 544 с.
5. Гаврилюк І. І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. Випуск № 59. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3344/3271>
6. Гужва І. Ю. Актуалітети зовнішньоторговельної політики України: монографія. К.: Національна академія управління, 2017. 298 с.
7. Дахно І.І. Зовнішньоекономічна діяльність [Текст]: [навч. посіб.] / І. І. Дахно, В. М. Алієва-Барановська; [за ред. І. І. Дахна]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 355 с.
8. Денисенко В. В. Правове забезпечення митної політики: міжнародно-правові стандарти та українське законодавство: навч. посіб. В. В. Денисенко. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 326 с.
9. Дубовик Т. В., Гамова І. В. Міжнародна електронна торгівля. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17(1). С. 51–55.
10. Зінь Е. А., Дика Н. С. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник/ за ред. Е. А. Зінь. К.: Видавництво «Кондор», 2009. 432 с.

11. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf
12. Кочергіна О. Ю. Сучасний зміст зони вільної торгівлі як невід’ємної категорії інтеграційного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 54-58.
13. Литвиненко А.О. Міжнародна торгівля в умовах цифровізації глобальної економіки. А.О. Литвиненко, О.Д. Литвиненко. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*. 2022. № 9. С. 110-116.
14. Лук’яненко Д. Г. Поручник А. М., Столярчук Я. М. Міжнародна економіка: підручник. К.: КНЕУ, 2014. 762 с.
15. Ляшко І. І. Тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації. І.І. Ляшко, О. М. Єременко. *Менеджер*. 2016. № 4. С. 47-54.
16. Мельничук О. Міжнародна торгівля послугами. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 4. С. 115–128.
17. Міжнародна економіка. Лук’яненко Д., Козак Ю., Макогон Ю. Центр навчальної літератури. 2019. 560 с.
18. Міжнародна торгівля: конспект лекцій для студентів ступеня “бакалавр” економічних спеціальностей, денної та заочної форм навчання. Укладачі: Величко К.Ю., Печенка О.І. Х.: ХДУХТ, 2018. 194 с.
19. Міжнародна торговельна діяльність: підручник. В.В. Рокоча, В.Г. Алькема. В.І. Терехов, Б.М. Одягайло [та ін.], за наук. ред. В.В. Рокочої. К. : Університет економіки та права “КРОК”, 2018. 698 с.
20. Міжнародні економічні відносини: підручник. За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с
21. Моторнюк У. Сучасні тенденції транснаціоналізації світової економіки. У. Моторнюк, М. Терехух, В. Кузяк. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 2 (19). С. 13-25.

22. Онищенко О. А. Сучасна парадигма регулювання зовнішньої торгівлі. О. А. Онищенко. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 27-29.
23. Осацька Ю. Є., Зінченко О. М. Міжнародна торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 814–817.
24. Полякова Ю. В. Міжнародна торгівля і глобальні виклики. Ю. В. Полякова, Л. А. Яремко, О. Є. Шайда. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 3. С. 13-18.
25. Ростислав Н. Правове регулювання міжнародної торгівлі для компаній-нерезидентів в Україні. Н. Ростислав. 2020. URL: <https://blog.liga.net/user/rnikitenko/article/35955>
26. Савченко М. В. Міжнародна торгівля в контексті сталого економічного розвитку країн світу. М. В. Савченко, Є. О. Приймак, І. В. Гавриш. *Бізнес Інформ*. 2023. № 6. С. 40-48
27. Сазонець О. М. Управління міжнародним бізнесом: навч. посіб. О. М. Сазонець. Рівне: НУВГП, 2019. 338 с.
28. Салій Є. Ю., Салій О. О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. Випуск № 3 (14). 2023. С. 58–71.
29. Структурні зміни у світовій торгівлі як чинник розвитку внутрішнього ринку України: колективна монографія. за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т.О.Осташко ; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. К., 2019. 350 с.
30. Торгова Л. В., Хитра О. В. Основи ЗЕД: навч.-метод. посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2006. 512 с.
31. Харіна У. Я. Місце КНР у світовій економіці. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 118–121.
32. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини. К.: Либідь, 2013. 434 с.
33. Філіпенко А.С. Особливості міжнародного регулювання торгівлі послугами. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. С. 3-11.

34. Шевченко В.Ю. Економічні шоки пандемії: основні види та наслідки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 56. С. 21–27.
35. Щербина С.В. Торговельна політика: конспект лекцій для слухачів спеціальності "Державне управління". С. В. Щербина. К.: НАДУ, 2012. 60 с.
36. Bernal-Meza, R. and Li Xing. China-Latin America Relations in the 21st Century: the Dual Complexities of Opportunities and Challenges. London: Palgrave Macmillan, 2020
37. China's Economy in 2022: A Tumultuous Year Ending with an Optimistic Outlook URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-economy-in-2022-a-tumultuous-year-ending-with-an-optimistic-outlook/>
38. Jorda O., Singh S., Taylor A. The longer run economic consequences of pandemics. Covid Economics: Vetted and Real-Time Papers. London, 2020. URL: <https://voxeu.org/article/longer-run-economic-consequences-pandemics>
39. Офіційний сайт COT. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/tradeserv_stat_e.htm
40. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
41. World Trade Statistical Review 2023 URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf
42. Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. World trade report 2023 URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
43. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United. URL: [Statehttps://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html](https://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html)
44. Official site of the National Bureau of Statistics of China. URL: <http://www.stats.gov.cn/english/>
45. Офіційний сайт Народного банку Китаю. URL: <http://www.pbc.gov.cn/> 73.
46. Outline of the 14th Five-Year Plan (2021-2025) for National Economic and Social Development and Vision 2035 of the People's Republic of China. URL: https://www.fujian.gov.cn/english/news/202108/t20210809_5665713.htm

47. China's 14th Five-Year Plan (2021-2025) Report by Benjamin Cooper. 2021.
URL: <https://www.hkstrategies.com/en/chinas-14th-five-year-plan-2021-2025-report/>
48. Stefano Sartorio. The Chinese 14th Five Year-Plan.
URL: https://www.researchgate.net/publication/350236567_Focus-The_Chinese_14th_five-yearplan_toward2025
49. China 2030. URL:
<https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/China-2030-complete.pdf>
50. The Asia-Pacific Trade and Investment Report 2021. Accelerating Climate-smart Trade and Investment for Sustainable Development URL:
https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/APTIR2021_3.pdf
51. Офіційний сайт Світового банку. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=CN>
52. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: <http://ec.europa.eu/>
53. Офіційний сайт Кабінету міністрів України URL:
<https://www.kmu.gov.ua/>
54. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/>
55. Офіційний сайт European Sources Online. Regulation 2022/870 2022/870 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the EAEC and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL:
<http://surl.li/tkpph>
56. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL:
<https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Bernal-Meza, R. and Li Xing. China-Latin America Relations in the 21st Century: the Dual Complexities of Opportunities and Challenges. London: Palgrave Macmillan, 2020

This book conceptualizes the economic relations between China and Latin America in different national cases from the perspectives of international political economy–based structuralism theory, the core-periphery model and the world system theory. It contributes to the interpretation of the consequences of the interaction between China’s successful modernization and Latin America’s failed development model. Raúl Bernal-Meza is Professor at the National University of Central Buenos Aires, Argentina, and the Arturo Prat University, Chile. Raul is a specialist in international relations in Latin America. Li Xing is Professor and Director of the Research Centre on Development and International Relations, Department of Politics and Society, Aalborg University, Denmark. His research areas are international relations, international political economy, emerging powers and world order.

2. China’s Economy in 2022: A Tumultuous Year Ending with an Optimistic Outlook.

The author is Arendse Huld, the review was posted by China Briefing. China Briefing is written and produced by Dezan Shira & Associates. The practice assists foreign investors into China and has done so since 1992 through offices in Beijing, Tianjin, Dalian, Qingdao, Shanghai, Hangzhou, Ningbo, Suzhou, Guangzhou, Dongguan, Zhongshan, Shenzhen, and Hong Kong. China’s economy has experienced ups and downs in 2022 as the country grappled with multiple COVID-19 outbreaks and continued turmoil in the property sector. Against these odds, sectors such as foreign trade and investment continued to see double-digit growth

and the year has ended on a positive note as the country lifts COVID restrictions and forges a way toward economic growth. We discuss the impact that various domestic and international issues have had on China's economy through the lens of various economic indicators.

3. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United.

This report provides background on China's economic rise; describes its current economic structure; identifies the challenges China faces to maintain economic growth; and discusses the challenges, opportunities, and implications of China's economic rise for the United States. Prior to the initiation of economic reforms and trade liberalization nearly 40 years ago, China maintained policies that kept the economy very poor, stagnant, centrally controlled, vastly inefficient, and relatively isolated from the global economy. Since opening up to foreign trade and investment and implementing free-market reforms in 1979, China has been among the world's fastest-growing economies, with real annual gross domestic product (GDP) growth averaging 9.5% through 2018, a pace described by the World Bank as "the fastest sustained expansion by a major economy in history." Such growth has enabled China, on average, to double its GDP every eight years and helped raise an estimated 800 million people out of poverty. China has become the world's largest economy (on a purchasing power parity basis), manufacturer, merchandise trader, and holder of foreign exchange reserves. This in turn has made China a major commercial partner of the United States. China is the largest U.S. merchandise trading partner, biggest source of imports, and third-largest U.S. export market. China is also the largest foreign holder of U.S. Treasury securities, which help fund the federal debt and keep U.S. interest rates low.

As China's economy has matured, its real GDP growth has slowed significantly, from 14.2% in 2007 to 6.6% in 2018, and that growth is projected by the International Monetary Fund (IMF) to fall to 5.5% by 2024. The Chinese government has embraced slower economic growth, referring to it as the "new normal" and acknowledging the need for China to embrace a new growth model that relies less on fixed investment and

exporting, and more on private consumption, services, and innovation to drive economic growth. Such reforms are needed in order for China to avoid hitting the “middle-income trap,” when countries achieve a certain economic level but begin to experience sharply diminishing economic growth rates because they are unable to adopt new sources of economic growth, such as innovation.

4. China’s 14th Five-Year Plan (2021-2025) Report by Benjamin Cooper. 2021.

Major themes include:

- prioritizing the quality of growth rather than the quantity of growth;
- building China into a self-reliant technological and manufacturing powerhouse;
- accelerating the drive towards a low-carbon economy to help achieve the 2030/2060 climate goals;
- achieving “common prosperity” through new rural revitalization and urbanization strategies;
- moving ahead with gradual liberalization of the business environment;
- elevating China’s leadership role in regional and global economic governance;
- managing great-power rivalry with the United States

China’s 2035 goals are as follows: complete the building of a “modernized economy”; realize “major breakthroughs in core technologies,” with China becoming a “global leader in innovation”; dramatically strengthen China’s “cultural soft power”; have carbon emissions steadily decline after reaching a peak in 2030 and basically reach the goal of building a “Beautiful China”; ensure China’s opening-up reaches a “new stage”; basically achieve the modernization of China’s “system and capacity for governance,” with a strong system for rule of law in place; raise per capita GDP to the level of “moderately developed countries,” with a significant expansion of the middle-class population; promote the implementation of the Peaceful China initiative to a higher level and basically achieve the modernization of China’s national defence and the military.

5. Jorda O., Singh S., Taylor A. The longer run economic consequences of pandemics. Covid Economics: Vetted and Real-Time Papers. London, 2020.

The views expressed in «The longer run economic consequences of pandemics» are solely those of the authors and do not necessarily represent the views of the Federal Reserve Bank of San Francisco or the Federal Reserve System or the National Bureau of Economic Research. What are the medium- to long-term effects of pandemics? How do they differ from other economic disasters? Jorda O., Singh S., Taylor A. study major pandemics using the rates of return on assets stretching back to the 14th century. Significant macroeconomic after-effects of pandemics persist for about decades, with real rates of return substantially depressed, in stark contrast to what happens after wars. These findings are consistent with the neoclassical growth model: capital is destroyed in wars, but not in pandemics; pandemics instead may induce relative labor scarcity and/or a shift to greater precautionary savings.

6. Outline of the 14th Five-Year Plan (2021-2025) for National Economic and Social Development and Vision 2035 of the People's Republic of China.

The Outline of the 14th Five-Year Plan for Economic and Social Development (2021–2025) and Long-Range Objectives through the Year 2035 of the People's Republic of China has been drawn up in accordance with the Recommendations of the Central Committee of the Communist Party of China for Formulating the 14th Five-Year Plan for Economic and Social Development and Long-Range Objectives through the Year 2035 to clarify China's strategic intentions, define the focus of government work, and guide and regulate the behavior of market entities. It is a grand blueprint for China to embark on a new journey of building a modern socialist country in all respects, and a common program of action for all Chinese people.

7. Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. World trade report 2023.

The COVID-19 pandemic and the prospect of increasingly frequent and more intense natural and man-made disasters raise important questions about the resilience of the global economy to such shocks. The World Trade Report 2023 explores the basic, binary assumption driving much of the current debate about economic resilience, namely

the inherent trade-off between global trade interdependence and national economic security, and suggests that this can be a false dilemma. Due to its interconnected nature, international trade can increase an economy's exposure to risks and contribute to the transmission of shockwaves. At the same time, it can bolster economic resilience, particularly when backed by domestic policies and effective global cooperation. As a driver of economic growth, trade can generate the resources and knowledge needed to prepare for crises. It can also help countries recover by facilitating the provision of goods and services needed to cope with a crisis. Policies aimed at increasing economic resilience by re-shoring production and unwinding trade integration ultimately reduce economic resilience. Conversely, trade diversification can contribute to economic resilience by allowing countries to be less dependent on a limited number of importers, exporters and sectors. The World Trade Report 2023 shows that a more open, inclusive and predictable trade environment is needed to promote diversification and contribute to economic resilience. The WTO already plays a key role in making economies more resilient by promoting lower trade barriers and greater transparency in trade policies. Further international cooperation at the WTO can strengthen the mutual supportiveness of trade openness and economic resilience so that the world is better prepared to deal with future crises.

8. Regulation 2022/870 2022/870 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the EAEC and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part.

The Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part (2) (the ‘Association Agreement’) constitutes the basis of the relationship between the Union and Ukraine. In accordance with Council Decision 2014/668/EU (3), Title IV of the Association Agreement, which relates to trade and trade-related matters, has been applied provisionally since 1 January 2016, and entered into force on 1 September 2017, following ratification by all Member States. The Association Agreement expresses the

desire of the Parties to the Association Agreement (the ‘Parties’) to strengthen and widen relations in an ambitious and innovative way, to facilitate and achieve gradual economic integration, and to do so in compliance with the rights and obligations arising out of the World Trade Organization membership of the Parties.

Article 2 of the Association Agreement establishes, among other things, respect for democratic principles, human rights and fundamental freedoms, as well as the promotion of respect for the principles of sovereignty and territorial integrity, inviolability of borders, and independence as essential elements of the Association Agreement. Article 25 of the Association Agreement provides for the progressive establishment of a free trade area between the Parties in accordance with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (‘GATT 1994’). To that end, Article 29 of the Association Agreement provides for the progressive elimination of customs duties in accordance with the Schedules included therein and for the possibility of accelerating and broadening the scope of such elimination. Article 48 of the Association Agreement provides that the public interest is to be considered before applying anti-dumping measures between the Parties.

9. The Asia-Pacific Trade and Investment Report 2021. Accelerating Climate-smart Trade and Investment for Sustainable Development.

The Asia-Pacific Trade and Investment Report (APTIR) is a biennial publication prepared by the Trade, Investment and Innovation Division of the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific to provide insights into the impact of recent and emerging developments in trade and foreign direct investment on countries’ abilities to meet the challenges of achieving sustainable development.

The theme of APTIR 2021 is “Accelerating climate-smart trade and investment for sustainable development”. The report, prepared in cooperation with the United Nations Conference on Trade and Development and the United Nations Environment Programme, highlights the linkages between trade, investment and climate change and discusses the degrees to which regional trade and investment policies address climate change using a newly constructed index. The report also covers the role of the private sector, regional

trade agreements and trade and transport facilitation measures in reducing greenhouse gas emissions. For this report, alternative policy scenarios of carbon pricing, carbon-border adjustment taxes and fossil fuel subsidy elimination are modelled and their impacts are examined. The report closes by offering policy recommendations for ensuring that trade and investment policies are climate smart.

10. World Trade Statistical Review 2023.

The World Trade Statistical Review 2023 looks into the latest developments in world trade, featuring key data on global trade in merchandise and commercial services. The World Trade Statistical Review 2023 presents recent trends in international trade at a time of geopolitical and macroeconomic strains and technological challenges affecting the global economy and supply chains. The data cover merchandise and services trade broken down by geographical origin, main product groups and sectors, along with related data on key economic developments such as GDP growth, commodity prices, and exchange rate fluctuations. Analytical chapters highlighting trade trends in 2022 are complemented by statistical tables providing further details on merchandise trade and trade in commercial services.

Annotation

Rogach A.F. International trade in ensuring economic growth of countries. Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis in the specialty 292 "International Economic Relations", 2024.

The aim of this work is to determine the peculiarities of the impact of international trade on the economic growth of countries and the key directions for improving Ukraine's foreign trade policy in modern conditions. The work defines the essence and classification of international trade; examines the tools for regulating international trade; analyses the dynamics of international trade development and the mechanisms of its impact on economic growth; assesses the impact of international trade on China's economic growth; clarifies the role of international trade in the development of Ukraine's economy; proposes directions for improving Ukraine's foreign trade policy in modern conditions. The object of the research is the process of the impact of international trade on the economic growth of countries. The subject of the research is the dynamics and mechanisms of the impact of international trade on the economic growth of countries.

In the first chapter, the author studies the theoretical foundations of international trade research. In the second chapter, special emphasis is placed on analysing the impact of international trade on the economic growth of countries. The structure of the third chapter involves determining the prospects for the impact of international trade on Ukraine's economic growth. The author places special emphasis on developing directions for improving Ukraine's foreign trade policy in modern conditions.

Keywords: international trade, economic growth, foreign trade policy, international trade theory, interstate agreements and treaties, customs tariffs, state regulation

Year: 2024

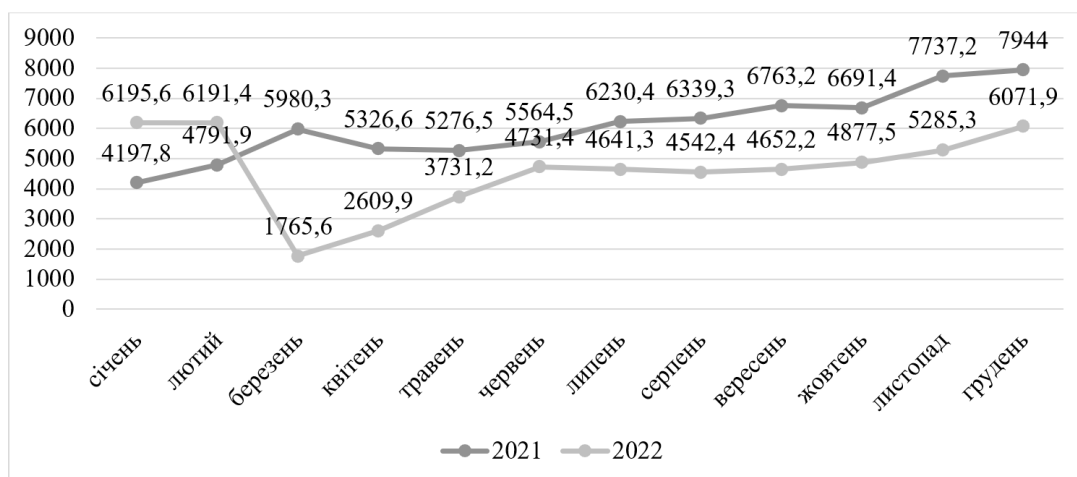

Рисунок В.1 – Щомісячні зміни в обсягах імпорту товарів у 2021 і 2022 роках, млн.. дол. США

Джерело: складено автором на основі [54]

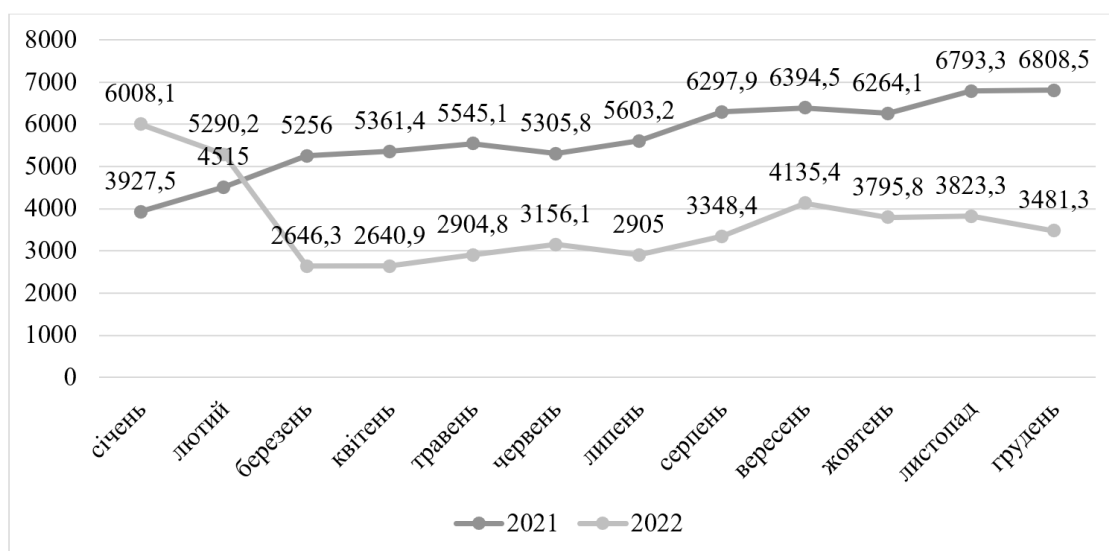
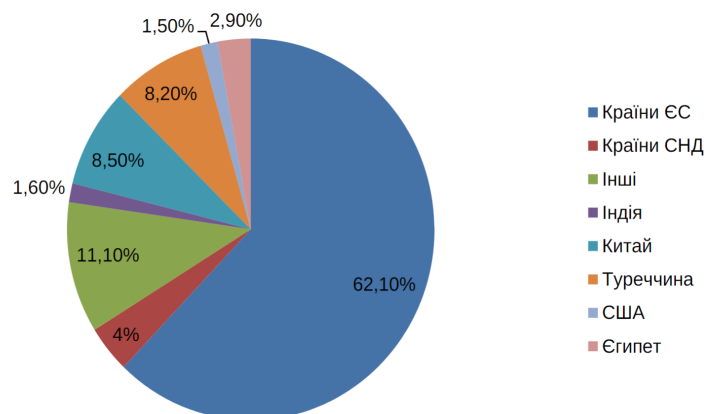
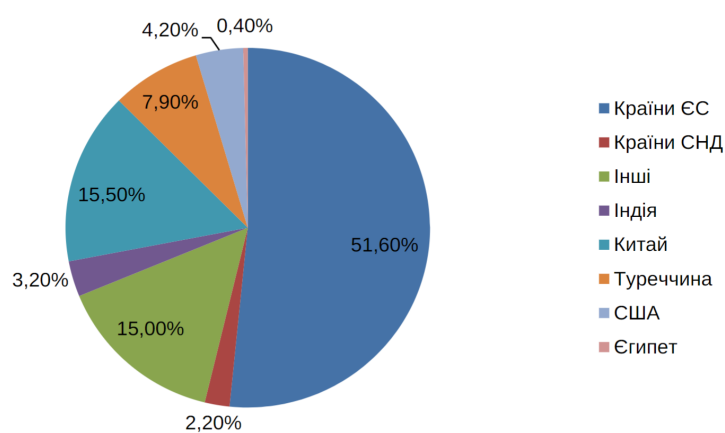

Рисунок В.2 – Щомісячні зміни в обсягах експорту товарів у 2021 і 2022 роках, млн..дол. США

Джерело: складено автором на основі [54]

Експорт

Імпорт

Рисунок Г.1 – Географічна структура зовнішньої торгівлі України у I півріччі 2023 року

Джерело: складено автором на основі [5]

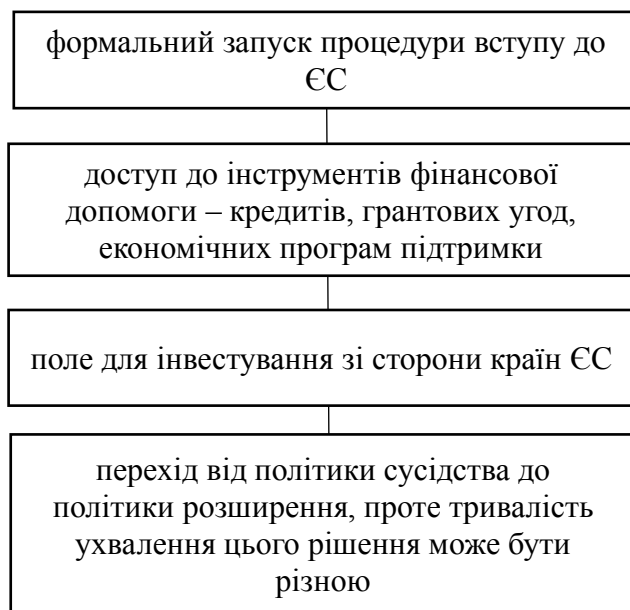

Рисунок Д.1 – Переваги статусу кандидата в члени ЄС для країни

Джерело: складено автором на основі [53]

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Доцент кафедри європейської економіки і бізнесу Л...

ID перевірки:
1016287803

Дата перевірки:
28.05.2024 03:17:05 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
28.05.2024 11:09:52 EEST

ID користувача:
100005726

Назва документа: **Рогач А.Ф. Міжнародна торгівля у забезпеченні економічного зростання країн**

Кількість сторінок: 72 Кількість слів: 13559 Кількість символів: 103500 Розмір файлу: 1.72 MB ID файлу: 1016081867

25.1% Схожість

Найбільша схожість: 7.88% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1008285474)

10.6% Джерела з Інтернету

408

Сторінка 74

20.2% Джерела з Бібліотеки

409

Сторінка 79

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2